

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 13

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 6 IULIE 1924

C U P R I N S U L:

- PROBLEME SOCIALE: Problemele „Astrei” . . . . . *Al. Borza*
- PROBLEME EXTERNE: Romani, Germani, Slavi (*după*
— *Verner von Heidenstam*) . . . . . *G. B. D.*
- ACTUALITĂȚI: Evenimentele din Basarabia . . . . . *Onisifor Ghibu*
- DISCUȚII LITERARE: Uniformizarea limbii noastre . . . . . *C. Lacea*
Frumusețe și trebuințe . . . . . *G. Bogdan-Duică*
- UNITATEA NAȚIONALĂ: Propaganda în Basarabia . . . . . *Leon Donici*
- INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Pedagogia neologică . . . . . *P. Ilcuș*
- CRONICI DIVERSE: *Conferința dela Londra — Bolșevismul în Balcani*
— *Arhiducele Ferdinand — Marxismul și Lassalle-ism — Pericolul slav*
— *Patriarhul de Constantinopol își mută reședința în Rusia? — Un*
filosof japonez despre lupta din India — Săptămâna sportivă.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, STRADA BABA NOVAC NR. 5.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

COMITETUL DE DIRECTIE: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupas, Onisifor Ghibu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel.
COLABORATORI: I. Agârbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, N. Dașcoviți, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueras, V. Ghidonescu, N. Ghiulea, dr. Axente Iancu, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. Const. Lacea, dr. Aurel Lazăr dr. Aurelian Magier, ing. Macșai, Augustin Maior, dr. Sabin Mamulă, Simeon Mehedinți, Ștefan Meșeu, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclișanu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Const. Sudețeanu, inginer Sulufiu, D. Tomescu, dr. Aurel Voina, Dumitru Voina, dr. Ion Voinea, Tiberiu O. Vornic, dr. Nicolae Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Fogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof.-ziarist Alex. Lupeanu
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murdăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Iosif Jumanca
Maramurăș: I. Bîrlea și dr. Vasile Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Vasile Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcăuime): pr. Ioan Raștroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof.

Redactor la București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.
Correspondent la Paris: Petru Drăghici.

[X] **LOTERIA SINDICATULUI PRESEI ROMÂNE DIN ARDEAL ȘI BANAT**, oferă publicului cel mai bun plasament. În schimb sumei de 2 lei, costul unui bilet, oricine poate câștiga 100.000 lei. Loteria Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat oferă 5412 câștiguri în sumă globală de 500000 lei, având câștiguri principale de 100.000 lei, 50.000 lei, 25.000 lei, 10.000 lei etc. Loteria se va trage irevocabil la 16 August 1924 în Cluj, în prezența autorităților și a publicului. Câștigurile sunt garantate. Cine dorește să aibă un frumos câștig fără nici un rizic, să comande bilete de Loterie pentru „Căminul Presei” din Cluj.

Comenzile se fac prin mandat postal, minimum costul a 10 bilete, la sediul Loteriei Sindicatului Presei Române, Cluj, Piața Unirii 29. Costul a zece bilete este 20 lei. Biletele se vor remite recomandate ripn poștă.

CETIȚI ȘI RĂSPÂNDIȚI
SOCIETATE DE MÂINE

Către depozitari și librari

*Rugăm cu insistență
a se încheia în fiecare
săptămână contul
exemplarelor vândute
și a ni-se returna restul*

Administrația
SOCIETATEA de MÂINE

MARE OCAZIUNE!
MAGAZINUL DE MODE

„RENAISSANCE“

CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND NO. 15.

pune în vânzare cu începerea dela 1 lunie un mare stoc de mărfuri ultimele noutăți mătăsuri, stofe, stofe de mobilă, pânzeturi, zefiruri, crepoane, marchizeturi, covoare și linoleum ect. ect.

CU PREȚURI DE ENGROS LA DETAL!

S'a deschis și funcționează stațiunea bălneară nou reconstruită

Instalațiuni moderne de băi.
Hotel nou. Lumină electrică.
Apeduct. — Salon de cură.
Muzică permanentă. — Locuri de sport, parcuri, păduri, etc.
Bucătărie românească și germană. — Comunicația ideală prin gara Radna, pe linia principală București—Arad.

L I P O V A

CARDIACI! FEMEI!
NERVOȘI! REUMATICI!

Cea mai ieftină stațiune din țară!

Cereți prospecte!

Îngrijire medicală distinsă.
Pentru asigurarea confortului modern, direcțiunea a investit un capital foarte mare ridicând edificii noi și reconstruind pe cele existente. — Ape minerale superioare, bogate în acid carbonic.
Clima constantă, moderată.

DIREȚIUNEA BĂILOR LIPOVA (BĂNAT).

Berea veritabilă DREHER Haggenmacher

se vinde în sticle cu dopuri având inscripția „DREHER”. — Vânzarea exclusivă a berei la pahar, în Piața Unirii, am încredințat-o, numai Restaurantului și Cafenelei NEW-YORK, care este provăzută cu cele mai moderne aparate răcitoare și de desfacere și unde excelența bere „Dreher” Haggenmacher se află zilnic poaspăt servită.

DREHER HAGGENMACHER, fabrică de bere în Oradea-Mare S. A.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

CLUJ, DUMINECĂ 6 IULIE 1924

Anul I

N-rul 13

EXEMPLARUL 12 LEI

PROBLEMELE CULTURALE ALE „ASTREI”

După problema populației, a sporului și vigoarei trupești, problema răspândirii culturii este de importanță într'adevăr fundamentală pentru viitorul neamului nostru.

Răspândirea și adâncirea culturii în masele populare este chestiunea care trebuie să preocupe nu numai pe diriguitorii școlii, care se adresează generației viitoare, ci pe toți intelectualii noștri, pe toți aceia, care au sau își arogă un rol în viața noastră publică și poartă răspunderea viitorului.

Bătrâna noastră „Asociațiune” și oamenii inimoși grupați în jurul ei au pus în teut problema vitală a răspândirii și adâncirii culturii poporului român în fruntea preocupărilor din viața noastră publică.

Putea-va purta generația actuală, istovită de greutățile vieții, steagul culturii cu vigoarea cerută de împrejurări? Putea-va ea înmulți talentul primit ca sfântă moștenire, lăsându-l neprihănit urmașilor?

De aceste chestiuni importante se ocupă darea de seamă a comitetului despărțământului Cluj al „Astrei” despre activitatea lui în anul 1923—24.

Credem că nu este lipsit de interes, să fie cunoscut în cercuri mai largi acest crâmpel din frământările noastre de azi pentru un viitor mai luminos.

... În făptuindu-se acum visul nostru de secole, România tuturor românilor, mulți dintre noi sunt nedumeriți de rosturile Asociației noastre într'un stat național, unde toate autoritățile, școala și biserica, armata și administrația sunt sau ar trebui să fie puse în serviciul obștei și a ridicării ei culturale. Și totuși nu este prea greu să arătăm rosturile și terenul de muncă, unde Astra este la largul ei, unde activitatea ei este binevenită,

binecuvântată și chiar indispensabilă.

Este în primul rând ogorul cultural al satelor, unde Asociațiunea are atâta de muncit. De și avem școală și biserică, autorități românești de stat, totuși steagul propășirii culturale „Asociația” îl va putea purta cu mai mult succes, ca o tovarășie neoficială, mai pre sus, de interese de partid, clasă și confesiune. Astra trebuie să fie școala analfabeților, școala celor adulți de a căror cultură nu se interesează nici o instituție, nici o autoritate. Intelectualii dela oraș venind la sat sub egida „Astrei” aduc cu ei un ascendent moral considerabil, ce depășește pe cel al localnicilor. Apostolia lor este un fapt real, pozitiv, față de formalismul biurocrației. Biblioteca întemeiată de aștrii dela oraș poate să deștepte interesul sătenilor știutori de carte. Casele Naționale, tovarășiiile, reuniunile inițiate de „Astra” prezintă garanția trăinicieii.

Acest rol de împăcitor și neutralizator îl are „Astra” însă și la orașe. Pe lângă atâtea imperfecțiuni și lipsuri ale vieții publice de îndreptat, la orașe se impune și o acțiune de sinteză a tuturor năzuințelor culturale. Aceasta va putea-o înfăptui cu mai multă isbândă și cădere o societate culturală serioasă, cu vază și cu greutate, care urmărește țeluri impersonale în mod desinteresat, față de acțiunile pripite, limbute, ale atâtor înjghebări noi, isvârâte adesea pentru satisfacerea ambițiilor personale bolnăvicioase, pentru auto-reclamă. La orașe, unde patimile politice sunt mai pronunțate, împreună șederea la masa culturală a „Astrei” a oamenilor de toate partidele, părăndarea la catedră a dușmanilor de pe arena politică sau bisericască, va întâri credința celor slabi de în-

geri în viitorul românismului, credința în sfințenia culturii, pe care toți trebuie să o servim pentru ridicarea neamului, fără deosebire de vederi confesionale, politice și de clasă. Aci la orașe „Astra” trebuie să fie școala celor adulți, mama ocrotitoare a românilor răsleți, desorientați, neajutorati, veniți de curând la oraș îndrumătoarea spre îndeletniciri culturale și literare a acelora, care tot mai mult pierd obișnuința cititului și a cumpăraturii de cărți. Ea este chemată să institue universitatea populară pentru păturile intelectuale dornice de lumină.

Durere, când se impun atâtea îndatoriri Asociațiunii, mijloacele ei de acțiune sunt tot mai insuficiente în urma greutăților de traiu de după războiu, în urma crizei materiale și morale prin care terecem.

Excursiunile culturale la sate reclamă cheltueli de mii de lei. Trăsurile, automobilele autorităților se obțin cu atâtea greutate, încât aceasta descurajează pe orșicine. Pe căile ferate nu ne bucurăm de reducerea de taxe. Bibliotecile costă sume enorme. Găzduirea tradițională a oaspeților la sate este un bir cultural prea mare pentru intelectualii satelor ce luptă cu atâtea greutăți de traiu. Unde sunt însă răspânditorii de lumină benevoli, desinteresați de odinioară: profesorii, medicii, avocații, preoții, învățătorii? Toți sunt angajați peste puterile lor în lupta pentru mizerabilul traiu zilnic, încât este aproape neuman să le mai ceri jertfa de ban, timp și sănătate ce reclamă apostolatul cultural la sate. Pe când odinioară era o cinste deosebită să ocupi o funcție onorifică în cadrele „Astrei”, ca director, casier, secretar, azi cu greu găsești pe cineva care să se poată angaja și să se devoteze acestor „nobile officia” fără ca să-și primejduiască prin aceasta existența chiar. Toată lumea simte și proclamă, nu fără drep-

tate, puternica axiomă: Primum vivere dein filosofare.

Cultura țerii întregi trece acum printr-o criză acută, care se răsfrânge tot mai greu nu numai asupra instituțiilor culturale oficiale, ci mai ales asupra „Astrei” și a altor societăți ne oficiale.

Va trebui poate ca și „Astra” să se gândească să retribue cu onorarii potrivite pe slujbașii, propagandiștii și conferințiarii ei, dacă nu vrem ca acțiunea culturală solidă, sistematică și potolită a „Astrei” să se împotmolească definitiv, ca firul tradiției noastre culturale sfinte să se rupă.

Sub aceste auspicii destul de neprielnice a urmat și despărțământul nostru activitatea sa în cursul anului trecut.

I. La sate am ținut o serie de adunări culturale sau șezători continuând seria adunărilor din anul trecut. După Măcișul Unguresc, Aiton, Apahida, Aghireș, Feneșul-Sășesc, Dezmir, Feleac, Someșsat, Gilău, Someșul-rece, Baciul și Cojocna a venit acum rândul comunelor Gârbău, Suceag, Mănăstur. — Ne-au întovărășit aci corul școlii normale de băieți al liceului „Gh. Barițiu. Au ținut conferințe și prelegeri instructive d-nii dr. P. Roșca, dr. O. Ghibu, A. Oțoiu, S. Oprean, Al. Borza, dr. Chirilă, P. Simu și d-l pretor Balomiri. S'au organizat pretutindenea agenturi sau filiale locale cu comitet de conducere propriu și s'au întemeiat biblioteci populare. Comitetul nostru a stăruit pretutindenea ca să se ceară loc și local pentru câte o Casă Națională. La Mănăstur este speranță să se obție vechea școală confesională spre acest scop. Am cerut dela primăria orașului Cluj ca să cedeze agenturii noastre din Feleac pentru acelaș scop o casă pe care o are acolo, întrebându-l ca crâșmă.

Avem pregătite încă o serie de șezători popoarele la Rediu, Nădășel, Someșul-cald, Cara, Jocul-nobil, unde n'am putut și la timpul proiectat din cauză de epidemii sau alte piedeci.

Trebuie să amintim la acest loc, că atât în comunele vizitate de noi, cât și în altele, au mai ținut conferințe și șezători și alte societăți culturale și școli. În special este remarcabilă pro-

paganda sanitară făcută de o echipă a societății studenților în medicină, care au la dispoziție automobil și cinematograf. S'a discutat cu delegatul acestei harnice societăți chestiunea colaborării eventuale, căzându-se de acord în privința aceasta.

II. În orașul Cluj activitatea „Astrei” a fost și mai rodnică. În primul rând trebuie să amintim ciclul de 17 conferințe publice ținute în sala IV dela Universitate, în fața unui public numeros care adesea nu încăpea în sală, răsplătind cu aplauze călduroase pe distinșii conferințiar.

Cu concursul direcțiunii Grădinii Botanice, despărțământul nostru începe o serie de conferințe tratând chestiuni de botanică și horticultură, în Grădina Botanică a Universității.

Prima a avut loc în ziua de Rusale, la 15 Iunie a. c. S'a organizat o agentură a „Astrei”, intitulată Cluj—Grădini. Cu această ocazie s'a inaugurat și o bibliotecă populară a „Astrei” dată în baza agenturii „Astrei” înființată cu sediul la Grădina Botanică nouă, pe seama populației române, de condiție umilă, din suburbiul Hajongart sau al „Grădinilor.”

Vom stăruii, să înființăm astfel de agenturi și prin celelalte cartiere și suburbii ale Clujului, care se dezvoltă și se im-

populează cu români, în mod îmbucurător, lipsiți încă deocamdată de alt cheag decât po-liția!

Ținem să arătăm de altfel, că pentru această populație românească, nădejdea noastră de mâne, s'au organizat serbări culturale sporadic și din partea altor societăți, însă nici pe departe nu în măsura reclamată de importanța problemei: cultivarea în sens românesc a mase-lor.

Chestiunea Palatului Cultural din Cluj a preocupat Comitetul Astrei în repetite rânduri. Prin intervenția riguroasă a delegatului nostru, prof. E. Racoviță, s'a asigurat concursul autorităților pentru înfăptuirea acestui deziderat al timpului, care nu se mai poate amâna, fără o gravă prejudecare și primejduire a intereselor culturale românești din acest oraș. Rămâne, ca Consiliul orașului să pronunțe hotărârea formală de cedare a terenului din dosul poștei, pentru ca să începem acțiunea de clădire.

Comitetul s'a ocupat și de chestiunea grădinii „Petranu” pe care o administrează — arendând-o actualmente Universității — sulevând ideea ridicării unui cămin al „Astrei” pentru studenți, pe terenul de care dispune.

Prof. Al. Borza.

SCOPUL CONFERINȚEI DELA LONDRA

Conferința fixată în Londra la 16 Iulie de către premierii englez și francez are de scop să pună în aplicare raportul experților.

Extragem din acest raport sumele de mai jos asupra cărora se va învărti discuția:

„În cazul că Comisia de Reparațiuni acceptă pe timpul primilor ani un moratoriu parțial, că, pe de-altă parte, guvernele aliante sunt dispuse să redea economiei germane unitatea ei și libertatea interioară, Germania poate, fără a compromite programul de reconstrucție, și fără nici-un alt ajutor extern decât un împrumut de 800 milioane mărci aur pentru primul an, să facă în primii cinci ani plățile următoare la titlul însărcinărilor din tratat (în milioane de mărci aur):

1924-25	1.000
1925-26	1.220
1926-27	1.200 (min) 1.450 (max.)
1927-28	1.750 (min) 2.000 (max.)
1928-29	2.500

„Începând dela anul 29-30 anuitatea va depăși cifra de 2.500 milioane, urmând dezvoltarea prosperității germane.”

Așa dar raportul experților stabilește perioada de tranziție până la 1928, iar dela această dată perioada marilor plăți de trei miliarde.

Conferința va debata problema, va căuta să înlocuiască gajurile parțiale (Ruhr-ul) cu gajuri-generale, și să se intereseze de înarmările germane.

România va fi reprezentată prin ministrul dela Londra d-l N. Titulescu, care nu e numai om politic, dar și nu adânc cunoscător financiar al problemei reparațiilor.

RASSĂ ȘI POLITICĂ ROMANI, GERMANI, SLAVI

de: Verner von Heidenstam

Scrierea celebrului poet suedez *Clasicitate și germanism s'a publicat* în 1900. Cum lupta mondială durează încă, felul cum el o explică concret, din psihologia de rassă și ca proces politic, merită a fi cunoscut și la noi. — *Traducătorul.*

Prin clasicitate eu înțeleg a- cea cultură, care la cea mai concentrată și cea mai perfectă dezvoltare a ajuns în elenism, dar a cuprins și Roma, și, tot- deauna fiind ușor de recuno- scut, își întinde ramificațiunile sale cele mai extreme până în timpul de față. Precum toți știm, cultura clasică, se ridică pe ascultarea nepersonală față de ce s'a recunoscut frumos și pe o simțire aristocratică pen- tru demnitate externă, formă și ajungerea la adevăr și perfec- ție în obiectiv. Insfulețiți de a- ceastă stimă de obiectiv și cu- getând la echilibru și frumuse- țe, Platon a dăltuit statul său ca o sculptură, Aristoteles a înțe- meiat empirismul, Romanii, în- zestrați cu o neîntrecută ageri- me constructivă, au clădit uni- tatea statului lor.

Din contră, germanismul este subiectiv; și față cu obiectivis- mul sufleteș și de stat, el evi- dențiază sentimentul și perso- nalul. Creștinismul, care în mâni romanice se schimbă în- tr'un instrument cesarian, o sabie și o tiară, pe pământ ger- man s'a contopit repede cu ele- mentele populare. Firește și creștinismul impune obiectivis- mul, întru cât ne cere jertfa in- clinărilor personale, dar, în a- semănare cu filosofia greacă târzie și cu cea alexandrină, el nu o împune de dragul statu- lui, ci spre binele fiecărui indi- vid, și face deodată din viața și credința acestuia punctul cen- tral, focarul. Această notă a de- venit puntea dintre creștinism și germanism, cari încheiară o legătură indisolubilă.

Construcția obiectivă a statu- lui propagă între cetățeni și co- munitate o stimă reciprocă, dar, pe lângă ea, propagă și oarecare răceală. De aceea, la prilejuri critice, ei și ea repede pum mâ- na pe sabie; și astfel la Roma- ni apar: anarhismul cu ven- detta sa, toată ceata conspira- torilor, pretendenților la tronuri și a cavalerilor loviturilor de stat, cari în statele germanice

lipseșc — urmarea fiind că a- deseori libertatea personală su- fere știrbiri. Despre stat germa- nicii nu vorbesc ca despre un axiom poruncitor cu răceală, ci lor, chiar și supt cel mai despo- tic regim, lă place a vorbi cu un anume ton de intimitate. Ei se lipsesc bucuroși de liniile ex- terne ale republicanismului, dar nu și de nuanța unui larg popu- larism în datine, înclinări și teorii. Cunoștințele individului, care pe acesta îl înalță peste mulțime, le inspiră repulsiune. Precum de ex. ei înlocuiesc ex- presia „civilizare” cu batjocuri- toarea „rafinare”, tot astfel în loc de „erudiție” ei zic mai bu- curoși „erudiție de cabinet.” Dar cu totul altă căldură, decât este a Romanicilor, ei se silesc să răspândească în popor lumina. Cele spuse până aici ne dau, deci, dreptul să numim statul germanic — stat democratic; deși el nu lasă libertății indivi- duale vre-o măsură mai mare, prin privegherea subiectivă asu- pra faptelor deaproape — o înclinare ce nsoțește mereu trebuința de eticizare a germa- nismului — statul germanic do- vedeste cât de departe a înain- tat în el, pe planul întâiu edu- cațiunea individului.

Liberalismul este Gal, demo- crația este Germană. Voltaire era liberal din naștere, dar abia pe pământ englezesc și-a câști- gat o jumătate de bănuire a ide- lor democratice. — Musicalul Rousseau născut din părinți protestanți într'o țară, în care democrația și viața firească germană de mult se valorifica- seră, a predicat o adorare a na- turei, care abia la Germanici a găsit aliații cei mai potriviți. În mâinile poporului francez și cu pictorul David ca maestru de ceremonii revoluția a luat îndă- tă trăsături antice, pentruca la sfârșit să se împodobească cu toga imperială-romană. Clasici- tatea, așadar, alergase să pân- dească ceasul și să țină deschi- să o crăpătură a criptei sale; dar cum s'a apărât germanis- mul de noua primejdie. Germa- nismul scoase la față pe Shakes- peare și pe Ossian și răspunse cu neoromanticismul nemțesc și englezesc, care, împotriva

formeii, făcu loc realismului in- teriorizat, drepturilor fantasiei, drepturilor sentimentului. Ro- manticismul primordial, cu ca- valeria sa și cu cultul femeii își trădează chiar prin nume origi- nea. Și neoromanticismul a cân- tat cu entuziasm lauda Romei și a Italiei. Dar înainte de toate el trebuia să-și reia părțile con- stitutive medievale, pentru a se sluji de ele, cu succes, contra păgânismului francez — ceeace și poetul Attalei, Bretagnesul, a făcut, poetul care, după lungi călătorii în state germanice, du- se însfârșit contrarevoluția di- rect în țara Galilor. Toată miș- carea crescă și deveni o refor- mațiune sufletească, în efectele sale tot atât de însemnate cât au fost odată răsturnările poli- tice din Franța — pe deasupra alcătuind germanica auto-apă- rare contra conținutului de cla- sicitate renăscută al Franței. Dar totdeodată germanismul primi în sine cuceririle pur-so- ciale ale Franței. Intr'adevăr, în a lor inconștientă, niciodată in- stiințele de rassă nu au avut mai multă dibăcie de invenție întru a trimite pe dușmanul se- cular să aducă lâna de aur, pen- tru ca apoi să-i reteze coiful și să-i plumbuească sabia în teacă.

Și totuși, de astă dată, germa- nismul a putut opera cu drep- tul celui mai tare, deoarece toc- mai prin opera de prefacere filo- sofică și artistică a neoroman- ticismului el spârsese glia și se înțeleșese pe sine însuși. Fireș- te, nu era întâia oară, că senti- mentul își carea locul său. Din Italia încă marii poeți ai Tosca- nei vorbiseră despre însemnă- tea sentimentului, iar din când în când această pildă produse revolte mai mici contra răcelei clasicității. S'ar părea aproape o gentileță a soartei față de Ger- mani, că Academia întemeiată de un număr de literați italieni (în amintirea reginei Cristina) și-a arătat colții chiar contra celui mai artistic literat al tim- pului și s'a ocupat cu poezii păstorești arcadice, care, este drept, cu timpul își pierdusă din viață și mireasmă. Căci, după câ- teva decenii repezi, și popula- rul, simplu, naivul, înghiață în forme seci. Dar nicăiri fantasia și sentimentul nu s'a ridicat cu atâta putere nebiruită ca în ger- manism care prin aceasta a și devenit apoi o putere sufletea-

scă, un învingător pe multă vreme înainte.

Și apoi și în cursul veacului trecut, deatunci încoace, germanismul își întări poziția sa în învățământ și stat, în artă, negoț și politică; adună din pădurile sale lemne de foc pentru nimicirea Romei; și în toate prvințele duse mai departe democratizarea. Cu balanța-i hidrostatică franceză Saint-Simon așezase socialismului pietrele sale de fundament teoretic, dar acesta: contrastul cel mai extrem la sistemul de piramidă al clasicității, totuși, abia mai sus, spre Nord se înfipse bine. Aici reformațiunea chiar fusese o poporanisare a unei biserice aristocratice și o rupere totală de cătră spiritul romanic. Bucure-se ori supere-se oricine de această democratizare mereu în progres — una este sigură: aceasta este germanism. Tot, până la amănunte, ne întărește convingerea că problema istorică a germanismului este să răstoarne clasicitatea și să realizeze practic creștinismul.

Inșă, cu puțință este că nu Nemții sunt cei meniți să desăvârșască opera democratizării. Adeseori ei înșiși, pe câmp de luptă, au propus câte un ceas de armistițiu și fraternisând au gustat strugurii din ranița Elenilor și Latinilor. Ei au avut o coroană nemțească-romană, care acum zace în muzeul Louvre, și un împărat Francon, care acum doarme în Aachen. Ei au avut scolastica lor, umanismul lor, un Sans-Souci, o Jenă și un Weimar și excelenta scriere a fericitului Lessing despre grupa lui Laocoon, care înșă, în despărțirea feluritelor arte, numai germanică nu este. Au avut pe Heine al lor și mai la urmă pe Nietzsche, care, cu furioasa bucurie a unui precupeț roman de găini, a smuls din biata piele a germanismului fiecare pană, pentruca la urma urmelor să se trădeze ca german prin aceea că gura „i-se întinse până după urechi.” Fiecare intrusiune de frumsețe și formă a fost un pahar de apă, umplut de călător la acel izvor sudic, care-și trage valurile, prin nenumărate scurgeri, tocmai din zăpada acelor munți ai zeilor clasici.

Dar la spatele Nemților, cap lângă cap, cât ajunge ochiul, misterios și necunoscut stă alt

popor cu bărbi lungi și cojoace de oaie și în ochi cu o resignare slugarnică. Sunt Slavii! Ei nu știu nimic despre clasicitate și nu o pricep. Deși odată, într'o seară, au văzut epoca raționalismului francez desfăcându-și evantaiul după geamurile înghețate ale Peterhofului ori ale Palatului-de-iarnă, în strălucirea coroanelor de cristal, ei de această priveștițe își aduc aminte numai ca de un oaspe pe timp scurt și nici de cum iubit. Sufletul înghiață la privirea acestor mulțimi nemărginite. Barbarii! — Și totuși — cu ce drept întrebuițăm noi iarăși și iarăși acest cuvânt de spaimă față de — rudele noastre, cu același problemă de rassă ca și noi: Doborârea clasicității! Slavii aceștia par a fi, într'un mod deosebit, primitori pentru creștinismul practic și poate tocmai de aceea ei sunt meniți să dea lupta cea din urmă a democratizării generale. Ascultând glasul lui Tolstoi, nu ne putem amăgi și crede că glasul lui este numai mărăitul unui bătrân despre stauii de marmoră și științe; nu, noi știm că prin el vorbește un popor întreg. Intrând odată într'o biserică din Moscova, privirea mi s'a oprit, dincolo de ușile deschise ale iconostasisului, asupra unei icoane care înfățișa pe Hristos împărțind cuminecătura. Era pictat realist și părea un obicinuit om viu. În acest timp un cor larg de bași cântă o melodie, dar nu în mai multe voci ci era cașicum un întreg popor mare ar cântă cu o singură voce. Atunci m'am gândit la bătrânul Tolstoi. Și mi s'a părut că-l vedeam venind pe lespezile de piatră, în haina lui de țaran rusesc cu nasul lat, cu părul răscolit, cu ochii lui cari nu se pot descrie — și că, ridicând mâna, el predică împotriva Palatinului * cași un frate mărturisitor din Antiohia.

Nu este de niciun folos, că ne închidem în muzeele noastre ori între cărțile noastre sau că din sunete ritmice, ne clădim în fantasmă un imperiu al frumseții. Roma arde! Mirosul focului atârnă asupra tuturor gândurilor noastre. Oricât ne-am ascunde de proprii ochi cercetători, chestiunile de înflorire și decădere ne impresioară ca niște

* Romei!

lovituri dese de bețe. Căci, adică, ce înțelegem noi prin barbari, dacă nu oameni fără simțul frumseții și fără autodisciplină, cari iubesc excitantul și grobianul și cari își desbracă subiectivismul, fără să le pese de vorbe și de gesturi? Aceasta nu ni se potrivește și nouă? Loviturile de pumni grei din mâni de fauri au devenit semne de geniu; dar a așeza, ca pe un protector din toate părțile, clopotul de sticlă al moderației asupra unei astfel de sensitive cum este adevărul, însemnează a fi de o slăbiciune disprețuită. Niciun german nu observă vreo slăbiciune în drasticele erupțiuni de mânie și veselie ale lui Luther; din contră, în instinctele sale, de rassă, îi este dat, ca în fiecare aticism, cu al cărui ajutor clasicitatea ar putea să câștige teren, să bănuască o anemie fără putere sau o virtute de conveniențe de salon. Ca product nerafinat a fost chiar Bismarck! Fără voie, toate anecdotele numeroase, din desbaterile din fața Parisului asediat, lasă cetitorului imaginea, că acolo proprii domni nobili erau tot Francezii și că de aceea ei au fost uimiți și majorizați. Germanii iubesc onestitatea, dar tocmai în faptul că onestitatea o caută într'o anumită grobianitate se tradează secretele lor cele mai intime. Supt cerurile nordice, chiar viața de student ia colorii mai bădărane și educă pe cetățenii viitorului spre o oscilare continuă între sentimentalitate și gust pentru simplu. Pseudoclasicii francezi, cari crezuseră că în Arta poetică a lui Boileau au găsit un criteriu al geniului și al bunului gust, nu puteau să fie mai dogmatici decât noi, cari am fost crescuți cu tot felul de travestii și educați în tumultul anilor 1880. Deosebire numai aceasta este: Prejudecățile noastre sunt strict opuse prejudecăților lor. Chiar privitor la durere, subiectivismul german „cântă pe întâia vioară”, așa că nouă ne pare bolnăvicios și neinteresant, să carbonisăm mâna, ca anumiți Romani, fără a temura niciun mușchiu, deasupra focului. În loc de aceasta, întrecerea talentului nostru are de scop să strige din toate puterile; și cine strigă mai strajnic, este cel mai mare. Așadar: impulsivul a de-

venit model, barbaria s'a înălțat steag.

Dar pe când lupta mondială dintre clasicitate și germanism flacăra mai roșie decât oricând, în gând ni se deșteaptă bătrâna tradiție despre războiul Titanilor contra lui Joe. Inșă de astă dată stejării arzători cari se aruncă asupra Olimpului sunt din Harz și Turingia, iar stâncile din Seveberge, și surdul cutremur mâniat vine din mările butoiu de vin din Heidelberg, pe care ceice atacă îl rostogolesc înainte-le. Pe unul dintre giganții de atunci îl chemia Alkyoneus — un nume, pe care fantasia aproape îl duce la vechiul nume nemțesc de bărbat: Al-

kuin — și ciudățenia aceluiaș era că nimeni nu-l putea învinge câtă vreme se bătea pe pământul țării sale. Nu va fi trăind și astăzi, cu dragostea lui de glia moștenită din părinți și în vine cu sânge germanic, perzându-și puterea numai dacă este legat și dus la comorile artistice ale țărilor clasice? La sfârșit tradiția povesteste despre pronocia oracolului! Numai un muritor este în stare să mântuească zeii. Si iată, în curând, umedă încă de negura nopții se arată din fum băta albă a lui Hercule, a pedepsitorului. — Hercule, cât timp te vom mai aștepta astă dată?

Tr. de G. B. D.

dreptul lui adevărat. Contrar acestor vederi Budde accentuiază, că spiritul e o viață „nouă” și că se găsește într'o absolută independență față de natură. Iată forma în care întră și Budde, contra naturalismului în lupta uriașă, ce Rudolf Eucken a condus-o și o conduce încă și azi cu atâta sinceritate și convingere. Argumentul principal pentru Budde ca și pentru Eucken e, că naturalismul ca concepție de viață numai așa poate să existe, dacă face un împrumut la idealism, în ce privește noțiunile și valorile superioare ca: datorie, credință, sinceritate și altele. „Așeza naturalismul pe avutul (conținutul) lui propriu înseamnă, a-l nimici în însăși esența lui.” (Eucken).

P E D A G O G I A N O O L O G I C Ă

În lumea școlară s'a lătit în ultimul timp tot mai mult concepția, că pedagogia filozofică ar fi pe sfârșite, iar locul ei l-ar ocupa direcția empirică și experimentală, care câștigă tot mai mulți aderenți. Caracteristica naturalistă, empirică, ba am putea spune chiar materialistă, a timpului în care trăim, are drept urmare o lipsă de interes o neprițepere, ba chiar o teamă de speculațiuni filozofice, ca de ceva ce aparține unei lumine ne reale și neexistente. Rolul, forța creatoare a unei temeinice culturi filozofice a rămas apanajul cătorva idealști. Superficialitatea și lipsa de aprofundare cu adevărat științifică a problemelor sociale, e caracteristica celor cari fug de filozofie. Din aceste considerațiuni putem înțelege și ruptura din lumea pedagogică împărțind vederile uneia din cele două tabere: pedagogie filozofică sau pedagogie experimentală? În forma aceasta nu se poate pune problema; „sau” nu există, căci există o singură pedagogie, pedagogia științifică, sintetizând ambele direcții și la baza căreia stă filozofia. Nu putem concepe o pedagogie pur experimentală, în afară de pedagogia generală științifică, și lipsită de fundament filozofic.

Curentele filozofiei moderne se resfrâng în diferite forme și asupra pedagogiei științifice. Filozofia lui Rudolf Eucken, formează baza pedagogiei noologice, reprezentată prin Gerhard Budde: O direcție pedagogică

foarte interesantă care merită multă atenție, mai cu seamă prin caracterul ei specific universal, ca și filozofia din care se inspiră.

Să urmărim mai întâiu concepția ei filozofică: Viața omului nu se mărginește exclusiv la ceva natural. Oricât de legat ar fi omul, în forma lui fizică și psihică, de o lume naturală, în el, totuș, se descopere o viață superioară, o viață sufletească ce-l ridică deasupra acestor lumi naturale, și-l face cetățean al unei lumi superioare sufletești. Știința, moralitatea, religia, arta sunt martorii acestui adevăr. O caracteristică specială a vieții sufletești e faptul, că ea nu se găsește ca ceva gata în individ, ci se câștigă numai prin învingerea greutăților și piedecilor naturale, printr'o luptă cu pornirile naturale. În fondul tuturor lucrurilor stă spiritul curat și neturburat.

Esența acestei lumi sufletești e caracterizată de Budde exact în spiritul lui Eucken, și e apărată de greșelile și turburările altor tendințe. Sufletul e cu totul altceva decât natura. De realitatea existenței vieții sufletești ca o caracteristică specifică nu se îndoește nici monistul și nici materialistul. În concepția monistă și materialistă, de altfel și în cea panteistă, apare spiritul ca un simplu adaos (atribut, ar zice Spinoza), ca o continuitate a laturii „celeilalte” a naturii. Nici când nu apare aci indepenednța spiritului în

Mai departe, Budde ridică protest, tot în spiritul lui Eucken, contra încercuirii și îngustimii spiritului în intelectualism. Rațiunea nu e decât o funcțiune a vieții sufletești. În voință, afect și fantezie se descopere tot așa de mult viața sufletească, ba tocmă în aceste forme ateoretice se deschide mai puternică și mai plină de conținut ca în cea teoretică. Astfel Budde proclamă primatul rațiunii practice. Orice intelectualism conduce la unilateralitatea și la petrificarea spiritului, iar puternicii factori ne raionali ca religia, arta, moralitatea, nu-și găsesc dreptul și valoarea lor specifică în intelectualism. Chiar și știința pierde din energie și decade, dacă nu se întemeiază pe factorii ateoretici.

Alt pericol amenință viața sufletească din partea culturii individualiste moderne. În cultura individuală se ridică individul deasupra oricărei norme sau legături sociale. Individul apare aci, cu pornirile și efectele sale, ca purtător al vieții sufletești; eul individual devine judecătorul social. Subiectivism și esteticism sunt urmările unei atari culturi individuale exagerate. Pedagogia noologică nu admite această subiectivare și estetizare a spiritului. Aci se face o strictă deosebire între individ și personalitate.

Individul nu e purtătorul și reprezentantul spiritului, căci el rămâne legat în cele naturale; legat în mersul natural al realităților fizice și psihice. În personalitate, unde omul câștigă

claritatea asupra datorilor și scopurilor sale, iar viața e așezată în concordanță cu normele științifice, morale, estetice și religioase, cu tendința de realizare a valorilor adevărului, binei, frumosului și a celor sfinte, în personalitate se manifestă adevărata personalitate a spiritului. Personalitatea învinge individualitatea cu neajunsurile ei, în ea se câștigă adevăratul caracter sufletesc. Câștigarea unui caracter sufletesc, a unui conținut și existențe în sine a vieții, e problema ce se impune individului, spre a se ridica la personalitate. Fără o legătură cu Dumnezeu și omul, personalitatea rămâne un cuvânt fără conținut, un simplu remediu în disperare.

Personalitatea e diametral opusă unei simple individualități, ce amenință cu decadentă sufletească. Câștigarea unui caracter sufletesc se impune ca o datorie, nu numai individului, ci și popoarelor și timpurilor, căci numai așa vom putea câștiga un adevărat conținut al vieții, care are valoarea pentru întreaga omenire și care se va menține și impune prin toate repetițiile timpului. (Eucken).

Budde se mai ridică și contra socializării unilaterale a vieții sufletești. E adevărat că munca și societatea sunt pentru omul modern factorii cei mai importanți ai vieții. Inșă, dacă acești factori sunt accentuați în mod unilateral, se poate întâmpla ca viața internă și personalitatea să nu fie respectate în măsura cuvenită. „Viața sufletească e o elipsă; în unul din focarele acestei elipse stă viața internă, iar în celalalt stă munca.” Omul trebuie să se constrângă mai întâi în interiorul lui, trebuie să câștige caracter spre a putea acționa puternic în muncă. Individualismul periclitează viața cu un caracter visător, iar socialismul poate să devină periculos printr-o lipsă a vieții sufletești. Dacă atât cultura individuală cât și cea socială, nu contribuie la o încheiere deplină a vieții sufletești, atunci ce ne rămâne de făcut? Trebuie să câștigăm o sinteză a acestora, o sinteză ce să cuprindă atât sufletul omenesc cât și interesele societății. Această posibilitate o câștigăm numai în cadrul culturii personalității, cultura ce

formează caracterul individului și totodată promovează munca în serviciul societății. Aci, în aceste idei e punctul de emanație al pedagogiei noologice.

În baza acestor considerațiuni filozofice să vedem acum cari sunt cerințele pedagogiei noologice: Drept scop al educației pretinde formarea caracterului sufletesc. Ființa caracterului sufletesc nu poate isvorî dintr-o educație uniliterală intelectuală, etică, estetică sau religioasă. Datoriile unei instrucții intelectuale trebuie să-și aibă locul și considerația ce li se cuvine. Cunoștințe temeinice și clare, precum și judecata logică, sunt absolut necesare, însă nu în forma exclusiv intelectualistă cum se manifestă în învățământul timpului nostru. Nu trebuie să mai susținem o pedagogie intelectualistă, căci aceasta o avem în măsură destul de mare. Educația caracterului trebuie să stea, în proporție egală, alături de educația intelectuală. Dacă timpul în care trăim suferă atât de mult din lipsa unor personalități pregnante, și ne arată mai mult oameni de duzină, e tot din cauza lipsei de educație a caracterului, sau a prea minimalului interes ce se atribuie acestui factor. Alături de idealul creșterii personalităților, educația trebuie să se îngrijească și de domeniul vieții sociale. Cine și-a câștigat odată un caracter în sensul personalității, acela va ști să îndeplinească cu dragoste și cerințele față de societate. Instrucția civică trebuie așezată în cadrul învățământului istoric, pentru susținerea educației cetățenești.

În strânsă legătură cu idealul educației etice stă, la Budde, educația religioasă. E adevărat că Budde nu prinde indelustul de clar deosebirea între educația etică și cea religioasă, cari la el par a se confunda. Dânsul pretinde educație etică, bazată pe o lume religioasă. Interesant e, că Budde pretinde o religiozitate fundamentată și alimentată în substratul etnic-național. Numai așa educația religioasă va contribui, pe lângă nota ei umanitară universală, la formarea sufletului național. Educația religioasă nu trebuie să rămână numai în sarcina învățământului religios propriu zis, ci ea trebuie să fie alimentată și de

celelalte obiecte de învățământ. Instrucția religioasă intelectualistă și dogmatică trebuie să dispară. Viața religioasă nu se dezvoltă prin cunoștințe din domeniul religiei, ci numai printr-o întuiție adâncă internă a vieții religioase. Elevii claselor superioare trebuie să recunoască în religie o forță, ce s'a manifestat atât de puternic în viața popoarelor și care, în decursul istoriei, apare atât de des drept o revelație a vieții sufletești.

În fine, Budde accentuează cu multă tărie necesitatea educației estetice. Nu instrucția în domeniul artei, căci o instrucție în domeniul istoriei artelor nu încumbă în sine educația și pătrunderea estetică. Nu ideile despre artă, ci viața în artă; simțire estetică, trebuie să mijlocească educația estetică. Exagerații n'au loc nici azi: „A crește artiști din elevi înseamnă, a accepta un scop unilateral și utopic.” Noi nu putem avea aici alt scop, decât a trezi în elevi însuflețire și pricepere pentru diferitele domenii ale artei. La atingerea acestui scop poate servi, într-o măsură mai modestă, orice obiect de învățământ, în special învățământul științelor naturale, desenul și cântul. Directiva e și aici arta națională, în primul rând.

Budde pretinde o reformă radicală a învățământului secundar pe baze exclusiv naționale, știut fiind universalismul ce apasă atât de greu în învățământul secundar.

Ideile lui de reformă școlară isvorăsc din considerațiile filozofice arătate mai sus și din critica ce aduce actualului liceu clasic. Liceul clasic e emanația umanismului nou, al cărui ideal clasic-elinic e exprimat în cuvintele lui Herder: „Din lumea clasică elină vorbește către noi sufletul omenesc mai clar și mai înțelegător, de aceea trebuie să introducem tineretul în această lume.” O supravalorizare a elinismului e arătată de Spranger și Wilamowitz, în construcția ei filozofică istorică, drept un lucru ce azi nu se mai poate menține în formă exclusivistă. De altfel liceul clasic, în dezvoltarea lui din ultimii decenii, și-a pierdut caracterul său original. „Utracvismul” cu idealul său de educația generală, ca și con-

strângerea scopului din liceul clasic, a făcut din acest învățământ ce la început era o cetate de educație liberă, o școală de instrucție, ale cărei scopuri înalte, numai de unii pot fi atinse. Prin bifurcare sau trifurcare în liceu real și modern, s'a ajuns la o complicație practică și la greutatea insuportabilă, ce nu servesc decât la nimicirea unității culturale, și mai puțin servesc creației adevăratei personalități.

Față de acestea Budde susține liceul național unitar, alături de care, mai admite existența unei școli reale în vederea pregătirii tagmei profesionale. Liceul național unitar ar fi un fel de liceu real, cu o nuanță clasică. Principiile lui fundamentale sunt: modernizarea, naționalizarea și individualizarea educației. Modernizare înseamnă, în primul rând, o reformă și transformare a învățământului limbilor străine. Limba elină, e lăsată cu dreptul de liberă alegere pentru aceia cari se simt destul de tari și au destul interes pentru a ajunge la un rezultat real. Limba latină, obligatorie pentru toți, dar cu un număr de ore mai reduse, având drept scop mai mult înțelegerea textelor latine, fără de care cunoștințe nu poate fi admis nimeni la studiu universitar, căci toată viața științifică modernă se lovește la orice pas de necesitatea acestor cunoștințe. Din cadrul limbilor vii moderne, Budde dă o mare însemnătate, din toate punctele de vedere, limbii engleze, care trebuie să fie obligatorie. Limba franceză cu dreptul de liberă alegere. Natural, din punctul de vedere german, Budde are dreptate.

O altă cerință, pentru planul de învățământ al liceului tip unitar, e introducerea cunoștințelor din domeniul vieții de stat, precum și introducerea învățământului biologic. În special, acestuia din urmă îi atribuie Budde, pe lângă partea intelectuală, o deosebită însemnătate în ce privește influența lui asupra educației etice. Mai cu seamă la explicații și clarificări din domeniul pedagogiei sexuale ne putem servi cu folos de învățământul biologic. Cunoștințe din domeniul vieții de stat servesc, la introducerea elevilor

în mașinăria complicată a statului. Iar prin cunoașterea din partea fiecăruia a drepturilor și datoritiilor lui, pregătim educația cetățenească. Cu ajutorul educației cetățenești ajunge Budde la principiul naționalizării învățământului secundar. Trei cerințe pretinde realizarea acestui principiu: înlăturarea intelectualismului unilateral, înlăturarea școlii cu tendințe materialiste și ca parte pozitivă, întărirea și lărgirea învățământului limbii materne. Aci, în învățământul limbii materne trebuie accentuat mai mult partea etică, estetică, religioasă și cea națională, prin analiza operilor autorilor clasici naționali. Ca sinteză a acestor principii mai pretinde și un învățământ temeinic din domeniul filozofiei. Nu atât instrucție filozofică, ci aprofundare filozofică a diferitelor cunoștințe ce ei posedă. În deosebi, analiză filozofică a problemelor sociale și naționale din mediul în care trăiesc elevii.

Individualitatea încă e respectată de Budde, în special în clasele superioare ale liceului. El pretinde introducerea unor cursuri speciale, în afară de programul general, pentru cei talentați în domeniul științelor fizico-matematice sau în domeniul limbilor. Acestia ar fi dispensabili la anumite alte materii. Cum se vede, în privința organizării practice Budde rămâne numai în generalități și nu este destul de clar, așa că nu putem constata cum își închipuie el respectarea individualității în cadrul liceului unitar național.

Un merit deosebit are pedagogia noologică a lui Budde prin faptul, că bazându-se pe filozofia lui Eucken a câștigat un punct sigur de critică rațională contra unor tendințe periculoase din pedagogia zilelor noastre. Așa, prin critica filozofică a lui Eucken, idealismul a câștigat o armă bună de apărare contra tendințelor pedagogice neidealiste, în special contra naturalismului. Prin fundarea pedagogiei, atât de clar și de sistematic, pe o filozofie idealistă ca aceea a lui Eucken, se câștigă teren sigur contra tendințelor antifilozofice ale pedagogiei moderne cari ignorează orientarea filozofică. Pedagogia științifică, bazată pe filosofia idealis-

tă, a dat dovadă de puterea ei de existență și de evoluție socială sănătoasă. Direcția empirică și cea experimentală, nu poate să existe decât în cadrele pedagogiei științifice cu un puternic fundament filosofic. Aici își găsește, atât direcția empirică cât și cea experimentală, terenul de activitate, ce îl se cuvine. Exclusivism în domeniul pedagogic nu există.

Umanismul realist în forma sintetică arătată de Budde e o cerință salutară a pedagogiei moderne, e scopul spre care tindem, a împăca și satisface necesitățile celor două direcții. Învățământul filosofic, în clasele superioare din liceu, e o cerință recunoscută azi de toți factorii competenți. La câștigarea acestei convingeri a contribuit în mare măsură și activitatea lui Budde, prin importanța educativă ce el atribuie învățământului filosofic. Noi trebuie să dăm elevilor o concepție unitară despre lume și viață, în baza unei sinteze filozofice din diferitele cunoștințe ce ei posedă. Mai sunt încă o mulțime de probleme de mare valoare și actualitate pedagogică în opera lui Budde; dar nu e mai puțin adevărat, că prezintă și unele lacune și greșeli asupra cărora nu insist.

O importanță deosebită mai prezintă Budde prin faptul, că a știut să câștige pedagogiei moderne un element prețios, prin adoptarea metafizicii cosmice a lui Eucken. Totul e condus aci de spiritul viu al filozofiei idealiste, un factor atât de necesar în recâștigarea echilibrului social. De contribuția prețioasă a idealismului filozofic nu se poate lipsi educația generației tinere din zilele noastre, ea trebuie accentuată azi mai mult decât oricând.

Dr. Petru Ilcuș.

Planurile bolșevismului în Balcani. Vizita lui Radici la Moscova a făcut o nouă lămurire asupra bolșevismului. În declarațiile lui, șeful croat a arătat interesul pe care-l poartă Sovietele Balcanilor. Chiar din acele declarații rezultă că Moscova are un amestec în tulburările macedonene. Acum fuga lui Zografoff din Bulgaria și primirea lui triumfală la Moscova face deplină lumină.

TREI LUNI DIN VIAȚA BASARABIEI

CRONOLOGIA EVENIMENTELOR ÎN PRIMELE LUNI DUPĂ ISBUCNIREA REVOLUȚIEI RUSEȘTI (13 MARTIE—18 IUNIE 1917)

II.

1 Aprilie. — Comisiunea pentru redactarea definitivă a programului își începe lucrările.

2 Aprilie. — În numărul său de Paști „Cuvântul moldovenesc” publică un frumos articol plin de avânt: „Învierea noastră.” Alt articol intitulat: „La luptă, în umire”, iar altul: „Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui.” În acest articol se zice printre altele: „Toate noroadale Rusiei s’au deșteptat din somnul cel de moarte. În rând cu ele și-au deschis ochii spre lumina cea cerească și Moldovenii noștri. De pretutindeni ne vin vești, că frații noștri s’au trezit la o nouă viață. De pe front și de prin orașe aflăm că ofițerii Moldoveni îi luminează, frățește pe soldații noștri asupra datoriei lor; de prin sate și de prin târguri ne vin vești că Moldovenii se mișcă cum nu s’au mișcat niciodată. O, sfântă Înviere! Fii binecuvântată! De atâta vreme așteptăm ceasul cel mare al sosirii tale. Fii binecuvântată!”

Pentru întâia oară se publică în Basarabia, — tot în acest număr de Paști al „Cuvântului Moldovenesc”, — imnul nostru național: „Deșteaptă-te Române.”

3 Aprilie. (A doua zi de Paști) La ședințele Comisiunii pentru redactarea programului Partidului Național iau parte și 2 delegați ai Societății studenților moldoveni din Chiev, dd. V. Cazaciu și V. Bogos, precum și 3 înși din partea organizației dela Odesa. Reprezentanții dela Chiev, cari poartă tricoul românesc la piept, spun că studenții de acolo au alcătuit un Partid național democratic moldovenesc. Ei aduc proiectul de program al acestui Partid, cu gândul ca din acesta și din proiectul dela Chișinău să se facă un singur program. Proiectul dela Chiev vorbește de „Românii” din Basarabia, nu de Moldoveni. După desbateri mai lungi delegații dela Chiev primesc programul dela Chișinău, cu numirea de „Partid național moldovenesc”, deși ei ar fi ținut ca chiar în titlul său, partidul să spuie că e „democrat”, pen-

tru ca să nu creadă democrația rusească că noi am fi reacționari. În cursul desbaterii S. Murafa a spus printre altele următoarele cuvinte, menite a scoate la iveală în mod cât mai limpede nevoia de a se afirma caracterul „național” al noii mișcări politice moldovenesti. „Moldovenii noștri au fost întotdeauna cei dintâi cari au luptat pentru ideile revoluționare rusești, — dar acum a sosit vremea ca să luptăm pentru nevoile noastre moldovenesti. Moldovenii cari au înfundat până acum Siberia, n’au înfundat-o pentru ideile naționale, ci pentru ideile revoluționare rusești. Prea am fost multă vreme Ruși, să fim deacum înainte Moldoveni. Sunt destui alții cari să lupte pentru scopurile rusești. Nu-i vremea acum să lucrăm pentru alții; să lucrăm pentru noi!”

4 Aprilie. — Ședința Comisiunii de redactare, presidată de Generalul Donici, e cercetată de 17 persoane, între cari și un basarabeam emigrat cu două decenii în urmă în România. Generalul Donici atrage atenția comisiunii și asupra Moldovenilor din guberniile Cherson și Podolia și asupra celor din Crâm și Caucaz. Se stabilește programul, care cere „autonomia cea mai largă” pentru Basarabia și toate drepturile naționale atât pentru basarabenii, cât și pentru Moldovenii de peste Nistru. Se iau apoi măsuri pentru ținerea marelui Adunări care trebuie să se ție la Odesa. Ea va fi presidată de Generalul Donici, arhimandritul Gurie și de d. V. Stroescu și va avea să fie o manifestație națională, cum a fost cea dela 3/15 Maiu 1848 de pe Câmpul Libertății dela Blaj (Transilvania).

5 Aprilie. — Comisiunea de redactare, la care iau parte vre-o 15 înși, alege un Comitet central al Partidului Național. Președinte este proclamat d. V. Stroescu, vicepreședinti: Pavel Gore și Vladimir de Herța, secretar general P. N. Halippa, iar membrii: Generalul Donici, arhimandritul Gurie, protoereul V. Gobjilă, comisarul ținutului Chișinăului V. Glavce, comisa-

rul ținutului Orheiu Anghel, doamna dr. Alistar, avocatul Moțoc din Acherman, D. I. Meleghie din ținutul Sorocci, cooperatorii Gropa și Buruiană, D. Oatu din Hotin, Al. I. Botezat din Chișinău, studentul Bogos dela Chiev, studentul Ceapă dela Odesa, apoi un soldat și un muncitor.

Se hotărăște să se cheme cât mai curând un congres al studenților moldoveni și un Congres național al tuturor Moldovenilor.

6 Aprilie. — Se deschide congresul cooperabilor din întreaga Basarabie. Moldovenii stănuie să fie ales ca președinte un Moldovan. E ales d. Buruiană, care conduce desbaterile în limba moldovenească, ceea ce până aci nu s’a mai petrecut niciodată. Iau parte și delegații Partidului național: Arhim. Gurie și P. Halippa, cari fac cunoscute cooperabilor scopurile și programul partidului. Congresul cooperabilor primește programul în întregime și trimite Stăpânirii Vremelnice o telegramă lungă, în care arată dorința națională a Moldovenilor, stăruind asupra autonomiei Basarabiei.

În gazeta „Bessarabscia Jisna” dela 6 Aprilie s’a tipărit următoarea chemare în limba moldovenească: „Veniți toți! Frați moldoveni, studenți, studente, ofițeri, soldați cetățeni! Veniți toți azi (6 Aprilie) la 5 1/2 ceasuri seara (pe adresa Strada lui Fedorof 24, cvartira d-lui Lipcan) să ne împrietimim, să grăim de constrângerea neamului nostru și să ne strângem într-o societate moldovenească „Costache Mătu.” La această chemare au răspuns vre-o 40 de Moldoveni, cari s’au adunat la d-l Mătu, un tânăr care tocmai mântuise gimnaziul. Aflându-se acolo că deacum Moldovenii își au Partidul lor național gata, s’a hotărât ca a doua zi cu toții să meargă la o întrunire cu membrii acestui partid.

7 Aprilie. — La redacția „Cuvântului Moldovenesc” se ține o frumoasă adunare, la care iau parte vre-o 80 de înși, printre cari și mulți ostași moldoveni. Președinte al Adunării e părintele Gurie, care ține o frumoasă cuvântare, încheind-o cu cuvintele: „Hai să dăm mână cu mână, cei cu inima română!”

Este de față și un soldat moldovan de peste Nistru, care se roagă cu lacrimi în ochi ca frații lui de acolo să nu fie dați uitărei; să li se trimeată și lor oameni cari să-i deștepte. Se cetește programul național, pe care toți cei de față îl primesc și îl iscălesc.

8 Aprilie. — Se ține cea dintâi ședință a comitetului Partidului național moldovenesc, sub conducerea vicepreședintelui P. Gore. Se iau măsuri pentru propaganda națională în provincie, spre a contrabalansa felurile propagande străine care au și început a se face printre Moldovenii dela sate.

9 Aprilie. — „Cuvântul Moldovenesc” începe pe față lupta politică națională. În No. 28 el publică două articole de chemare la luptă și la unire: „**Moldoveni deștepta-tivă**” și „**Moldoveni Unii-vă.**” Tot cu acest prilej se publică în întregime și programul definitiv al Partidului național, precum și o poezie patriotică a d-lui P. Halippa, intitulată „**Spre Unire**”, și care se încheie cu următoarele versuri:

„Moldoveni, treziți-vă,
Si'n partid uniți-vă,
Ca să începeți hora mare
Pentru cele ce vă doare,
Pentru asezământuri bune,
Toate 'n limba-ne străbună,
Pentru drepturi și pământ,
Pentru tot ce ni mai sfânt!”

10 Aprilie. — Se deschide cel dintâi congres al tuturor învățătorilor din Basarabia, fără deosebire de naționalitate. Preșidează d-l Al. K. Schmidt, membru al Upravei Zemstvei guberniale. În gazetele rusești din această zi a apărut o „Strigare către învățătorii Moldoveni”, dată de Comitetul partidului național, prin care învățătorii sunt chemați la munca națională. În ședința de deschidere a congresului li se împarte învățătorilor și o Strigare în limba moldovenească, iscălită de învățătorul I. A. Buzdăga, prin care se cere ca învățătorii moldoveni să se organizeze deosebit de cei de altă naționalitate în vederea nevoilor speciale ale școlii și culturai moldovenești. Strigarea mai cere ca să se ia măsuri pentru un congres curat moldovenesc, pentru organi-

zarea unor cursuri de 2—3 luni, în care învățătorii moldoveni să se pregătească pentru a putea preda dela toamnă învățătura în limba moldovenească, — pentru publicarea unui jurnal pedagogic sub numele de „Școala Moldovenească”, — pentru întocmirea de cărți de școală moldovenești, pentru deschiderea de seminarii moldovenești de învățători, retipărindu-se pentru nevoile acestora cărțile întrebuintate în Transilvania sau România, și pentru alcătuirea din membri moldoveni a „Școlii școlare al Țării.”

Congresul învățătoresc, care a fost cercetat de peste 500 de înși, hotărăște ca de aici încolo învățământul în școlile dela țară să se predea în limba norodului. Limba rusească să se învețe numai dela clasa III-a în sus. Directorul învățământului din Basarabia, d-l Sâromneaticov, care este de față, se împotrivesc acestei hotărâri. D-sa zice că Moldovenii sunt un neam prost; ei au în limba lor abia câteva sute de cuvinte, în tocmă ca Samoezii, — din care pricină ei nu se pot cultiva în limba lor, ci au nevoie pentru aceasta de limba rusească.

La congres se înfățișează și delegații Partidului național, dd. P. Halippa și Vladimir de Hertza. Se cetește memoriul pe care coperatorii l-au înaintat Stăpânirii Vremelnice în chestia autonomiei și naționalizării Basarabiei, dar congresul, stăpânit de un duh rusesc, nu-l primește. În fața acestei situațiuni, se ivește părerea ca învățătorii moldoveni să plece dela ședințele congresului și să se sfătuiască singuri, dar măsura aceasta nu se poate duce la îndeplinire, de oarece învățătorii moldoveni cari să cuteze a se arăta pe față că-s moldoveni, sunt prea puțini.

11 Aprilie. — Vre-o 30 învățătorii moldoveni se strâng la redacția „Cuvântului Moldovenesc” pentru a se sfătui cu privire la trebuințele naționale. Cineva propune să se înființeze îndată o Asociație (Obște) a învățătorilor moldoveni.

Se înființează la Bolgrad o secție a Partidului național, în frunte cu avocatul Ioan G. Pelivan. Secția dă următoarea telegramă către Stăpânirea Vremelnică: „Adunarea întemeietoare

a moldovenilor din Bolgrad salută ferbinte Stăpânirea Vremelnică și arată dorința de a o sprijini la înfăptuirea scopurilor ei, așisderea și la ducerea rășboiului până la un sfârșit cu biruință. Totodată adunarea își arată credința sa adâncă, că drepturile poporului moldovenesc, călcate de stăpânirea cea veche, vor fi restatornicite, potrivit cu însușirile lui naționale.”

12 Aprilie. — „Cuvântul moldovenesc” publică un articol intitulat: „Ziua cea mare a Moldovenilor la Odesa.” Planul de a se ținea adunarea ostașilor din Odesa la 9 Aprilie (Duminica Tomei) nu s'a putut împlini, și adunarea s'a amânat pe ziua de 16 Aprilie. Pentru acest prilej se scria în gazeta partidului: „Dragi ostași moldoveni! — Prin glasul vostru vorbește însăși dreptatea vecinică. Voința voastră e însăși voința lui Dumnezeu. Nimic nu i se mai poate împotrivi. Fiți tari, fiți la înălțime! Mengeți pe calea cea dreaptă, pe care vă povățuesc ofiterii voștri. Faceți-vă datoria față de Țară și prin vitejia voastră alungați pe dușman dincolo de granițele ei. Iar ca Moldoveni, chemați să vă spuneti dorințele în adunarea cea mare de Duminică, 16 Aprilie, strigați ca să audă țara întreagă și toată lumea: Vrem Basarabia autonomă, cu toate drepturile noastre naționale! Faceți ca ziua de Duminică să rămâie cea mai mare zi din întreaga istorie a Basarabiei!

Duhul cel sfânt din Cer să vă umbrească și să vă povățuiască pe calea cea bună, pentru ca deacum să putem începe cu toții o viață nouă!”

Onisifor Ghibu.

Arhiducele Ferdinand. Un bătrân diplomat publică într'un ziar vienez (N. W. Journal 28 Iunie) amintiri despre întrevedereă dela Konopischt: Wilhelm II și arhiducele. Felul cum arhiducele combătu pe Tisza și politica ungurească face onoare memoriei arhiducelui. Dela stăruința împăratului, de-a în-duplica pe Tisza la o politică cinstită arhiducele nu spera — nimic. El condamna tendința de-a face din Ungaria centru al monarhiei și plănua măsuri contrare. *Tempi passati!*

DISCUȚII LITERARE

CAPITOLE DE ESTETICĂ: FRUMUSEȚE ȘI TREBUINȚĂ

Frumosul corespunde numai unei trebuințe ideale, nici uneia reale; el aparține belșugului vieții, este un lucc ideal și — real — fără scop, deoarece este un scop ideal în sine. Dar omul este astfel alcătuit, încât pe lângă trebuințele reale se manifestează și această ideală trebuință; chiar foarte de vreme, în împrejurări care ne apar ca o extremă strămtorare, îmbunătățirii materiale a situației i se retrag puteri și timp, pentru ca puterile să fie întrebuințate la împodobirea frumoasă a vieții, de ex. prin decorarea armelor și instrumentelor; și pretutindeni, puncte culminante ale vieții populare sunt serbările populare cu ale lor vestminte de sărbătoare, și scule de sărbătoare, încăperi de sărbătoare, jocuri, cântece, reprezentări de sărbătoare.

Nevoia și lipsa abia sunt simțite ca atare câtă vreme sunt suportate ca un rău comun tuturora, adecă atât timp cât puțința și mijloacele de-a gusta viața sunt cam aceleași pentru toți oamenii poporului, cât nici vreo cultură mai fină, nici mijloace mai fine nu sunt împreunate cu putere mai mare și cu avere mai mare. Dar îndată ce se deosebesc: viața feliuritelor clase și pături ale poporului, și capacitatea lor, și participarea lor la confortul disponibil, îndată viața chiar față de trecut îmbunătățită a claselor de jos trebuie să fie simțită ca o lipsă apăsătoare în contrast cu a celo de sus. Atunci poporul se revoltă și contra luccului estetic rafinat al aristocrației, pentru a cărui înțelegere îi lipsește pregătirea necesară, și pretinde, ca mai întâiu să fie vindecate lipsurile sale reale, înainte ca aristocrația să se îmbuibe într'un astfel de lucc crezut de prisos. Și mai rău este, când aristocrația culturei și a proprietății se desfac, când întâia (a culturii) are pregătire la gustarea artei fine, are dorul ei, dar nu are și mijloacele de-a și-o procura, și când a doua (a proprietății), din lipsă de gust, nu-și cheltuește mijloacele cu luccul frumosului sau, având un gust fals, contribuie la degenerarea și decăderea artei.

Din punct de vedere curat evdemonistic este păcat ca pe luccul estetic al culturilor să se cheltuească vreun ban — câtă vreme există încă nevoi, lipsuri, care ar fi putut să se îndrepte cu acel ban; de aceea toți cultii și avuții, cari se închină principiului evdemonistic ca principiului celui mai înalt, nici nu pot justifica luccul lor estetic și luccul la care împing statul, decât ca o îngrijire feroce numai de interesele lor de clasă.

Însă din punct de vedere evoluționist chestiunea se presintă cu totul altfel; deoarece aici este vorba de progresul cultural, din care și dezvoltarea artei face parte: Mulțimea trebuie să sufere ceva mai multă lipsă, pentru ca minoritatea culturală să înainteze mai repede tot poporul, întâiu înălțându-se pe sine însăși la o cultură estetică mai înaltă, și apoi trăgând după sine, cât de departe poate, clasele de jos. Cu cultura progresivă distanța dintre minoritatea conducătoare și mulțimea târâtă din urmă trebuie să crească mereu; totuși, și nivelul cultural al mulțimii se înalță și anume mai iute decât ar fi fost cu puțință fără de pilda aristocrației. De aceea o artă populară poate să existe numai în stări de cultură simple, cu deplină egalitate culturală a tuturor straturilor populare; dar unde și-a făcut loc o deosebire mare de cultură de clasă, arta superioară poate fi numai aristocratică, și acolo orice încercare de-a readuce arta la o artă populară poate duce numai la sălbătăcirea artei, la materializarea ei și la decădere tendențioasă.

Dar tot datorie a statului și a aristocrației este de a nu întrebuința banii necesari artei numai pentru sine și cercurile ei, ci și pentru educația estetică a poporului. În deosebi, este nevoie de: întocmiri bogate, pentru a nu lăsa flămânzi pe cultii săraci, dar doritori de artă și pregătiți pentru a înțelege arta; apoi, în al doilea rând, de întocmiri potrivite să ofere părții primitoare a mulțimilor încă neculte o artă potrivită să-i nobileze treptat gustul. Pentru toate aceste scopuri estetice, avuții de azi și statul de azi nu

cheltuesc prea mult, ci — prea puțin! Firește, claselor de jos li se pare prea mult chiar și puținul, deoarece, în general, ele nu au nicio înțelegere pentru acest lucc ideal, dar au cu atât mai multă dorință după plăcerile materiale ale bogaților, plăceri de care ele nu au parte și dintre care cel puțin unele li s'ar fi putut procura prin mijloacele întrebuințate pentru luccul estetic.

În realitate, destul de adeseori frumosul este cultivat numai de dragul plăcutului sensorial, sau și pentru ca prin sentimentele fictive estetice, trezite de el să deștepte sentimente reale de același fel, de ex. muzica de dans și dansul, pentru ca să provoace apropieri erotice între tineretul de ambele sexe, sau muzica răsboinică, pentru a înflăcăra curajul luptătorilor, sau pompa bisericască, pentru a deștepta pietate, sau romanele lascive, pentru a ghidili sensualitatea. În astfel de casuri frumosul chiar servește trebuințelor reale, adecă el este despoiat de autofinalitatea sa ideală și de libertate și este așezat în serviciul scopurilor practice. Prin această exploatare practică el, ca frumos, este violentat, întrucât, după firea sa, fusese un frumos liber, nu unul neliber, a cărui noțiune și esență ar consta într-o astfel de slugărire. Întrucât scopurile practice justifică sau nu practic o astfel de exploatare a frumosului, trebuie judecat în deosebi, în fiecare caz (de ex. la omor, incendiare și rechișiție la răsboină); aici trebuie numai lămurit, că prin această frumosul liber se înstrăinează dela ființa sa.

În cursul istoriei orice frumos liber se alege treptat, din slugărirea contrară noțiunii sale, desfăcându-se din complicarea cu trebuințele reale; el își descopere treptat ființa sa. În stări culturale inferioare puțința de distingere între sentimente reale și sentimente fictive, estetice, este încă redusă și de aceea și întrebuințarea frumosului pentru trezirea sentimentelor fictive transgrediente este foarte firească. Dar cu cât cultura înaintează, cu atât mai mult crește puțința de a deosebi între cele două feluri de simțire, și cu atât mai mult frumosul se separă de mijloacele întrebuințate.

te pentru scopuri practice și trebuințe reale. Inșă, la popoarele înapoiate, la clasele și vârstele înapoiate complicația sa păstrează încă mult timp după ce încetat la cei maturi, și de aceea continuă și lupta contra încălcărilor de graniță dintre frumosul ideal și trebuința practică, luptă ce trebuie luptată de o parte cu cruțare și răbdare, de altă parte cu o stăruință neslăbită.

Din Eduard von Hartmann,
Grundriss der Aesthetik,
1909, p. 137—140.

Hotărînd a comunica, din când în când, și capitole de estetică (nouă și veche), începuii cu un fragment ușor de înțeles și scris parcă anume pentru — Români!

Serbările populare și arta populară noi le cultivăm foarte mult, semn — după Hartmann — că social noi nu ne-am diferențiat așa de mult, încât să existe prea mulți diferențiați, cari să nu se mai poată bucura de arta populară, ci să caute numai pe cea cultă. Mai mult, grație poetului Alecsandri și criticului Maiorescu, am încercat să reținem contactul între arta populară și cultă; faptul a fost admis de nație, semn că ea însăși își simte sufletul یتar, dar — în sensul lui Hartmann — în acelaș timp și apropiat de o primitivitate, pe care „treptat” o vom părăsi. Contra acestei părăsiri a pledat pentru cea din urmă dată Sămănătorul (acesta, însă, în stil răsboinic și în mod inutil speriat și aspru); pentru ea, — Duliu Zamfirescu, sau și Vieața nouă a d-ului Ov. Densușianu, care a avut tot dreptul să apere aspirațiile spre diferențiere culturală și artistică a scriitorilor care nu erau, nu mai puteau să fie populari. Sămănătorul însuși publica artă foarte diferențiată (P. Cerna!), dar, miopisat de artificialitatea popularismului (al cărui drept și vecinic sâmbure nu avea nevoie de advocățești artificii), nu băga de samă că servește două arte, a căror apropiere, după Hartmann, se elaborează dela sine.

Ce se face pentru această apropiere are, și după Hartmann, nevoie de: chibzuire cu bun simț tocmai din partea bogățiilor și cultilor diferențiați, cari — din păcate — au în mâni

puterea statului și își fac de ex. opere (cu crize de cântăreți și administrație) în loc de — perfecte, mici trupe de teatru țărănesc, cari nu au construit și nu au subvenționat încă nici o scenă sătească, pentru cari țărani sunt buni să chioțească în „conducte etnografice”, nu să asiste (cu aceleași ocașii) la o artă, ceva mai departe de-a lor, dar totuși atât de aproape încât să le fie deplin înțeleasă. Din acest punct de vedere moartea fără alarmă a Societății de teatru român a fost o pierdere de care lumea (ocupată cu pro-

copseli de actualitate) nici nu și-a dat măcar seama. Dar să las amănuntele; și spun că răndurile lui Hartmann despre apropierea dintre arta populară și cultă sunt vrednice să fie meditate și de on. minister al artei române, care tocmai acum are în fruntea sa un om capabil de bune meditații. Meditând eu am ajuns la formula: Cu cât trebuința populară este mai aspră, mai împiedecătoare, cu atât mai mult statul are datoria să ofere frumuseța pe care altfel, clasele de jos nu și-o pot produce.

G. Bogdan-Duică,

UNIFORMIZAREA LIMBII NOASTRE

E de datoria fiecărui Român, — deci nu numai a cărturarilor noștri — de a contribui, după putință, la adaptarea întregului nostru organism etnic la spiritul nou creat în urma cataclismului mondial și la unificarea lui din punct de vedere cultural. Că această unitate ne lipsește, nu e de mirat. Din contră, trebuie să ne uimească faptul că, deși am fost separați, în toate timpurile, în diferite formațiuni de stat, și deși chiar existența regatului român liber e de dată recentă, conștiința unității noastre naționale e atât de vie și că ne-am păstrat încă limba, obiceiurile tradiționale, într'un cuvânt individualitatea noastră etnică. Influențele străine nu se resimt atâta cât ar crede cineva. Când ne dăm bine seama de toate acestea, nu putem să nu admirăm vitalitatea rasei noastre.

Prezentându-se lucrurile astfel, datoria aceloră căroră le incumbă îndeplinirea unității culturale a poporului român, nu se pare a fi grea, deoarece nu e vorba de a reface totul, ci numai de a nivela a uniformiza, a completa, a adapta. Și unii cărturari, într'adevăr, că s'au și pus pe lucru. În articole de jurnale și de reviste, în conferințe ș. a., s'a accentuat necesitatea unificării ortografiei, a lexicului, cu eliminarea provincialismelor și a formelor morfologice și sintactice străine. La 1919, am publicat în revista „La Transylvanie”, care apărea la Paris, un articol-program privitor la această chestiune, în care fixam chemarea școalei, a pre-

sei, a teatrului, a conferențiarilor, a armatei la unificarea noastră culturală. De atunci s'a mai scris și s'a mai vorbit mult de toate aceste mijloace de unificare. E natural că la data aceea nu puteam întrevedea greutățile care se vor pune în calea realizării propunerilor mele. Mi se părea, de pildă, că nu ar fi prea greu să se trimită la școală elevi dintr'o regiune în altă regiune, unde vor avea camarazi din diferite regiuni și de diferite condiții, iar în vacanțele mari, să se trimită colonii școlare dintr'o regiune într'altă. Acest schimb ar avea, fără îndoială, ca rezultat o conștință profundă a individualității noastre etnice, a calităților noastre și a defectelor noastre, iar tinerii noștri ar ajunge, fără să-si dea seama, să-si iubescă și mai mult limba și țara. Cu bucurie vedem că trupe de teatru se deplasează pentru a juca în diferite orașe și mai ales acolo unde nu e teatru stabil. Începutul poate că nu e tocmai multumitor pentru artiști, dar trebuie să facem școală cu publicul nostru. Așa stă lucrul și cu conferențiarii. În articolul meu propuneam și studierea unui proiect pentru unificarea limbii liturgice și a cărților bisericești. Se vede că e o necesitate această unificare și, în acelaș timp, un bun mijloc pentru a ajunge la scop, deoarece acum vine d-l Bianu cu o propunere concretă la Academia Română în privința aceasta, și ar fi păcat, dacă s'ar abandona acest plan. Nu în măsură suficientă și nu pretutindeni, — onoare

excepțiilor, — înțelege, dure, presa liberă rolul important care îi revine în opera de unificare culturală a unui popor. De asemenea nu se apreciază în de ajuns rolul ce l-ar putea avea la unificare transferările de regimente și de ofițeri dintr'o regiune într'alta, sau poate această mișcare nu poate fi realizată într'o măsură mai mare fiind împreună cu mari greutăți.

Din toate acestea se vede că acțiunea de unificare culturală a poporului nostru trebuie dusă, în prima linie, pe teren lingvistic, limba fiind sprijinul cel mai puternic al individualității noastre etnice, în trecut și în viitor. Dar din tot ce s'a scris în această privință nu s'a discutat de loc, sau aproape de loc, o latură a acestei chestiuni, anume partea fonetică, pronunțarea, diferențele după provincii și ce ar trebui să se facă pentru dispariția acestor diferențe. Căci nu e de ajuns ca să întrebuițăm același lexic toți Români, în fraze construite după același calapod, pentru ca să putem zice că vorbim toți la fel, dacă nu căutăm să și pronunțăm la fel cuvintele de care ne servim în vorbire. De pildă, toți scriem „universitate”, dar unii pronunțăm „univerzitate”, sau toți scriem „peste”, dar e cel drităiu se pronunță cu diferite nuanțe, după regiuni, ș. a. m. d. O ureche deprinsă e în stare să observe, fără greutate, aceste nuanțe de pronunțare și să le identifice, și mai de grabă se poate cunoaște cineva din ce regiune este după pronunțare decât după materialul lexic care-l întrebuițează. Nu gândim imediat la cei care vorbesc cu un accent dialectal pronunțat, care ne face să distingem după câteva silabe pronunțarea moldovenească, de pildă, de cea muntească sau cea ardelenască de aceasta, dar avem în vedere pe aceia, — profesori, preoți, judecători, advocați și alți intelectuali, — care au pretenția de a vorbi limba literară cu pronunțare impecabilă, fără să-și dea seama că ici colea le scapă, la lecții, la cursuri, la conferințe, etc., câte un „dă pă la noi” bucureștean sau „ienergie” sau „ielectrică” moldovenești, cu ie inițial ca în cuvintele moștenite în loc de e, sau „director” cu un e deschis ardelenesc care ce-

lor din vechiul regat le sună ca ea, sau „moară” cu un oa asemănător lui a unguresc, etc. Ironizarea pe această temă, cu care sânt întâmpinate, aproape totdeauna, astfel de abateri de la pronunțarea admisă ca corectă, nu duce la unificare, ba din contră, provoacă uneori chiar încăpățănare, și cel luat în răs, în loc să se desbere de pronunțarea dialectală, se simte parcă dator să o apere contra atacurilor, cum își apără oricine avutul său particular. Deci astfel de mijloace nu duc la realizarea scopului. Atunci ce e de făcut? E clar că fiind vorba de sunete și nu de semne moarte, pentru uniformizarea pronunțării, vom avea să apelăm tot la graiul viu, deoarece transcrierea sunetelor prin semne întrebuițate în studii de fonologie nu e accesibilă oricărui cărturar, iar explicațiile teoretice nu prea lămuresc articulația sunetelor. Prin urmare nu ne rămâne decât întrebuițarea și răspândirea unei pronunțări de model tot prin graiul viu. Dar acum se împune întrebarea: care e pronunțarea aceea de model? Unele popoare mai culte decât noi au găsit o soluție pentru această chestiune. De pildă, Francezul, care vrea să vorbească frumos franțuzeste, caută să-și însușească pronunțarea pariziană, ca mai distinsă. Suedezul, pe cea din Stockholm. Nemții au o societate lingvistică numită „Allgemeiner deutscher Sprachverein”, care dictează în chestiuni de limbă, iar special pentru dicțiune, toată lumea în Germania consideră de model limba vorbită pe scenă, cunoscută supt denumirea „Bühnendeutsche.”

Ce s'ar putea face la noi pentru uniformizare? La noi, în chestie de pronunțare, trebuie să se recunoască Bucureștenilor dreptul de a dicta. Dar dându-li-se această întâietate, sântem și noi îndreptățiți a pretinde ca din limbajul, pe care noi bucuroși îl primim de model, să elimineze sunetele urite împrumutate jargonului de mahala. Vom spune un cuvânt și despre limba vorbită de artiștii noștri pe scenă. E frumoasă, distinsă, cu o melodie curgătoare, dulce, dar nici aceasta nu e cu totul scutită de particularități prea bucureștene, iar la unii actori, și chiar de seamă, e influențată de pronunțarea franceză, căci li se pare unor artiști, de pildă, că e mai distins să pronunțe „Franța” sau „important” cu a nazal decât cu a oral al nostru, sau să articuleze pe a deschis de tot cum nu-l avem în limba noastră. Neavând deci până acuma o pronunțare de model, trebuie creată. Factorii îndatorați să contribuie la această operă sânt totii aceia cari, în urma chemării lor, cultivă limba noastră prin graiul viu, deci, în prima linie, școala, cu dascălii ei de toate gradele, și în special, profesorii de limba română, amoi conferențiarilor, preoții, artiștii și chiar advocații. Judecătorii și ofițerii. Si anume, unii au chemarea să răspândească buna întrebuițare a limbii noastre, iar alții să-și facă o datorie națională din însușirea acestei pronunțări, căci nu e o rușine a imita ceva frumos și a recunoaște că, în urma împrejurărilor, alți frați de ai noștri ne-au luat înainte pe acest teren.

C. Lacea.

TZANCOFF SI PLANUL BOLȘEVICILOR ÎN BALCANI UN DISCURS ÎN SOBRANIA BULGARĂ

La Bulgaria dela 27 Iunie publică discursul pe care l-a ținut în Sобрание președintele consiliului bulgar, d-l Tancoff, și din care rezultă cu certitudine planul bolșevicilor în Balcani. Cu nume și date d-sa a arătat că prin intermediul comunistilor bulgari se umărește întinderea bolșevismului în toate țările din Balcani.

Premierul bulgar a spus: „Nici Serbia, nici Grecia, nici România, nici Turcia nu se vor

afla bine dacă Bulgaria se bolșevizează. Pentru că bolșevismul nu se va localiza, ci, din contră, se va revârsa și va câștiga vecinii noștri.” Iar mai departe: „Toată Europa trece prin adânci zguduiri sociale, mai ales Peninsula Balcanică, călcăiul lui Ahile în Europa. Bolșevicii știu aceasta și de-aceia își dirijează toate eforturile lor asupra statelor balcanice, și în deosebi asupra Bulgariei. De-aici vor ei să pună foc întregii Europe.”

PROPAGANDA NAȚIONALĂ ÎN BASARABIA

I.

Ca să fii înțeles în acel sens în care scriu rândurile de față și să nu fii tălmăcit rău, trebuie să explic ce înțeleg eu sub cuvintele: „propagandă națională“.

Acțiunea aceasta are două direcții: cea superioară, care are nevoie de artiști, de maestri, și cea inferioară, tehnica care are nevoie de oameni cinstiți.

Cea dintâi cuprinde literatură, artă, știință, — cultură îndeobște.

Cea de a doua, școala și instituțiile de stat.

Mi-se pare că în scopul acesta trebuie trezit interesul și curiozitatea lumii spre spiritul poporului, care se manifestă în literatură, în arta națională. Apoi din interesul acesta se naște simpatia și dorința de a cunoaște respectiva cultură mai de aproape. Aici se începe învățarea limbii.

Propaganda națională are nevoie de un plan bine alcătuit, cu vederile largi.

Acest plan n'a existat în Basarabia. Aici lucrurile au fost înțelese astfel: ce e în limba românească e bine. Asta e propaganda națională.

De aceea noi am fost martorii unor fapte uimitoare: spectacole de farsă, și arte, cu bilete vândute prin poliție, cu săli aproape goale.

Cred că acest lucru este o ofensă adusă culturii românești.

Dealtfel, ce puteau să facă mai bun cei ajunși la conducerea activității culturale? Au făcut toate eforturile ca s'o compromită, chiar contra intențiilor lor.

Nu-s ei de vină. De vină-s aceia, cari i-au pus la locurile acelea.

În zadar se scria la București de către corespondenții nepricepuți că lumea din Chișinău boicotează spectacolele românești, fiindcă sunt românești.

Nu, le-a boicotat fiindcă erau proaste, nu fiindcă erau românești.

Exemple?

Poftiți: concerte lui G. Enescu, Jean Athanasiu, A. Ciolan totdeauna adunau lumea în salele de concert.

Acum câteva săptămâni s'a serbat jubileul de 25 de ani al școlii muzicale din localitate. În sala arhiplină erau vre-o 10—12 români. Majoritatea publicului — minoritari

D. A Ciolan fu primit cu ovațiuni cari nu s'au sfârșit până la terminarea concertului.

D. Ciolan n'are nevoie de răspândirea biletelor prin poliție, de patronajul autorităților.

Se plânge numai acei cari fără aceste mijloace bine încercate n'au ce să facă în Chișinău.

II.

Să luăm teatrul.

În 1920 fiind membru în comitetul de direcție la Teatrul național din Chișinău am propus direcției următoarele: să jucăm de două ori pe săptămână cele mai bune piese românești în traducere rusească pentru ca să provocăm în populația care nu cunoaște bine limba română un interes pentru dramaturgia românească.

Propunerea mea fu respinsă unanim, iar repertoriul s'a întocmit din melodrame franțuzești, la care nu se ducea nimeni.

Astăzi se face propagandă națională prin opereta vieneză a d-lui Leonard. D-l Leonard poate să se laude cu succesele cassei teatrale, însă îmi iau voie să zic, că cultura românească n'are cu ce se lauda.

Bune lucruri pentru propaganda națională a făcut secția de pe lângă directoratul de Instrucție: „Activitatea extra școlară“ însă secția aceasta a fost desființată.

De ce? Cine știe? A fost în Basarabia și „directorul propagandei naționale“, cu fonduri mari.

Ce făcea d-sa în Basarabia nu se știe. Cunoaștem numai un fapt din activitatea d-sale; fiica d-lui director era pianistă și biletele pentru concertul Domnișoarei, din operele lui Chopin, au fost răspândite de către poliție... țăranilor veniți de la sate la târg.

Bine înțeles că țăranii nu s'au dus să-l asculte pe Chopin în executarea d-rei în chestie, însă au făcut ceia ce le-a fost cu putință: au plătit câte 30 de lei pentru un bilet.

Sapoluti sat.

III.

Ziare:

Un mare rol în propaganda națională le revine ziarelor însă aici există numai ziare în rusește, care laudă pe d-nii conducători ai Basarabiei. Afară de asta nu poți să publici nimic. Când publici o traducere din scriitorii români d-nii conducători țipă:

— Nu ne interesează literatura! Ne interesează politica!

Adică tămâia în fața tuturor celor dela putere.

Până acum Basarabia n'are nici un ziar românesc de cultură, literatură, nici o revistă.

Cauza? Nu există fonduri!

Pentru banchete, serbări, petreceri

oficiale fondurile-s nesecate. Pentru un lucru cultural fondurile nu se gădesc.

Oratorii declară la banchete că Basarabia e cea mai românească din provinciile alipite.

Să fie această declarație pe conștiința lor! Naționalismul în Basarabia e monopolizat de un cerc restrâns de oameni, cari se cred singurii interpreți ai naționalismului românesc.

Și au dreptate. Mai mulți din ei — eri săraci — țăstăzi au devenit oameni bogați, cu case proprii, cu vile, cu capitaluri.

Cum să scapi din mână naționalismul, paserea aceasta care-ți aduce ouă de aur?

IV.

În 1919 a fost la Chișinău d-l N. Iorga care a ținut o frumoasă conferință. Între altele d-sa a vorbit și despre propaganda națională, arătând că e un lucru foarte fin, care cere mare pricepere dela cei-ce îl înfăptuiesc

Nu știu cine l-a înțeles pe celebrul savant și patriot.

Astăzi Basarabia cunoaște limba românească, însă nu cunoaște cultura românească, spiritul ei și caracterul ei.

În 1918 la întrebarea ce fel de supus ești român sau rus, — unii răspundeau: Basarabean.

Astăzi la întrebarea care e cultura în Basarabia se poate da răspuns: — Basarabeană.

Adică nici o cultură.

Chișinău.

LEON DONICI

SĂPTĂMÂNA SPORTIVĂ

3 Iulie

Se vede că ultimul mare eveniment al sportului din România a fost vizita făcută la Cluj de echipa reprezentativă a Germaniei de mijloc, cu care ocazie s'au reluat legăturile noastre sportive cu Germania. Faptul desigur are mare importanță, dar în același timp nu va trebui să uităm că avem popoare amice cu cari, înafară de unul ori două matchuri jucate anii trecuți nu am avut nici o altă relație pe acest teren.

Astfel este Cehoslovacia, care are sportul footballului extrem de dezvoltat așa că noi am avea mult de învățat dela echipele ei. Cu toate acestea, înafară de matchul din anul trecut, când reprezentativa noastră a suferit înfrângere, nu am avut

cu această țară nici a altă relațiune sportivă.

Chiar atunci când s'a dat ocazia, căpitanul Suciuc a preferat Cehoslovacilor pe... unghurii din Cehoslovacia. Facem această constatare acum, când intrând în faza finală a campionatelor regionale, F. S. S. R. s'ar putea interesa despre matchul de revanșă ce ar urma să se țină la Praga. Echipa națională a României va trebui să fie formată cu această ocazie altfel decât a fost la olimpiada de la Paris, ori la matchul de anul trecut. Numai atunci noua măsurare a forțelor va avea rezultat real și numai atunci sportul nostru va câștiga.

Dar îndrumarea orientărilor noastre Sportive spre țările amice, cele mai multe țări latine, cași noi, se împune nu numai din considerații de ordin politic, ci și din considerații prin excelență sportive. Un mare fiar parisian cântărind rezultatele olimpiadei de football, arată că au ieșit învingătoare nu echipele anumitor popoare, ci echipele cari au jucat după normele școlii latine, disconsiderată până acum. Să nu ne surprindă această constatare. Footballul, este astăzi atât de desvol-

tat, ca să putem vorbi de școală, precum demult se vorbește de felurite stiluri de joc și precum demult sunt fixate regulile estetice ale acestei ramuri sportive.

Școala latină a dus așadar la victorie popoarele cari i-au urmat normele, iar popoarele cari au urmat vechea școală scoțiană ori scoțiană-ungurească, au trebuit să se mulțumească cu ultimele locuri din scara ierarhică a olimpiadei.

Pentru sportul românesc rezultatul luptei între cele două școli nu poate rămânea indiferent. Suntem doar țară latină, popor prin cultură, sânge și temperament: latin. Că până astăzi am urmat în football școala scoțiană-ungurească, ca urmă a legăturilor noastre din trecut cu Budapesta, a fost o greșală. Dar dacă după învățătura dată de olimpiadă, vom continua pe drumul acesta va fi un păcat, ale cărui urmări, desigur, nu vor întârzia.

În noile noastre legături sportive se impune deci să ne orientăm spre țările cu cari avem afinități de rasă, părăsind indicațiile ce ni le dă — vorbesc despre sportsmanii ardeleni — cultura noastră sportivă, îndrumată de Budapesta până acum.

A. B.

dea lumii o filosofie pentru viața practică. Cine nu are nevoie de așa ceva? Cine nu simte că tumultul vieții și, în special, tumultul vieții noastre românești atât de scâlciate de imoralități și prostie, are nevoie să fie disecat filosoficește, pentruca prin cugetare serioasă să se împărtășie neguri amenințătoare? A cunoaște sensul vieții reale este o necesitate, la noi mai stridentă decât la alte nații. R. H. Francé este un conducător admirabil spre descoperirea sensului vieții și înălțarea la traiul demn al omului conștient de rolul său în lume. Pentru cunoașterea învățăturilor lui recomandăm „Die Welt als Erleben”, un resumat al lor. D.

Pericolul slav. Un cotidian din Capitală scrie, supt acest titlu: „Minoritățile noastre, atât germane, cât și maghiare, nu sunt mulțumite cu orientarea politicii noastre externe spre Marea — și Mica Antantă. Ca să acopere adevăratele motive, care le pun în contradicție cu politica Statului și neamului românesc, ele vin totdeauna cu sperietoarea pericolului slav. Ocupându-se de această chestiune, ziarul maghiar „Brassoi Lapok” spune, că ori cât s'ar forța României, mărîtă pe ruinele monarhiei austro-ungare și încuită între Cehoslovacia, Polonia, Rusia sovietică și Jugoslavia, nu se va putea apăra cu succes împotriva dușmanului său natural Rusia, de unde a pornit ideea slavismului unitar. În situația aceasta, România nu se poate baza în nici un caz nici pe afiații săi, cari nu sunt direct atinși de pericolul slav, dar nici pe Mica Antantă, care are la bază tocmai ideea slavă și e un dușman natural al României. Prin urmare, singurul mijloc de mântuire e ca România să se alieze cu statele care au format Puterile Centrale, și sunt singurul scut împotriva pericolului slav.” Din tot acest „Brassoi Lapok” un singur lucru este adevărat în absolut: pericolul slav firește. A nu-l vedea este miopie ori tendență; el nu este „sperietoare”, el este. Dar cum combate ziarul românesc? Iată: „Confrății dela „Brassoi Lapok” ar face mai bine ca, în loc să dea ei directive politicii românești, care mai cunoaște și alte mijloace de apărare împotriva unui

OBSERVAȚII ȘI FAPTE SĂPTĂMÂNNALE

Marxism și Lassalle-ism. Cu prilejul unei scrieri nouă despre Lassalle, filosoful juridic Hans Kelsen (Viena), indicând dezastrele marxismului, atrage atenția asupra nevoiei ca în centrul studiilor asupra socialismului să se așeze opera lui Lassalle. Acesta nu a negat statul (ca Marx sau Engels), ci l-a socotit purtător al celei mai înalte idei morale și a susținut că, pentru realizarea socialismului, instrumentul tehnic cel mai potrivit este statul. Lassalle avea o înțelegere foarte vie pentru ideea națională; lupta lui pentru republică și contra monarhiei era totodată o luptă pentru unitatea națională a germaniei. Monografistul (mult lăudat de Kelsen) Dr. S. Baron (Die politische Theorie Ferdinand Lassalles) citează, în această privință, vorba: „Noi toți trebuie să voim: Germania mare moins

les Dynasties” (G. M. fără dinastii!) și apoi altă vorbă: „Pelângă marele contrast al federației cu unitatea națională, celebrul contrast: monarhie sau republică cade pe-o treaptă relativ nelsemnată.” Dr. S. Baron desvoaltă teoriile politice ale lui Lassalle în legătură cu cele economice. Autoritatea lui H. Kelsen ne îndeamnă să luăm notă despre cartea lui Baron (apărută în Lipsca, 1923, la editorul Hirschfeld) și să o recomandăm și cetitorilor noștri, ca mijloc de a se ține în curent cu schimbările care se produc acum în ideologia socialistă. D.

Politica biologică. Pentru cunoașterea exactă a politicii biologice și pentru sensul ei filosofic, credem că cetitorii noștri ar trebui să se ocupe și cu scrierile marelui învățat german (cu nume francez) Raoul H. Francé. Ideea lui fundamentală este să

pericol cunoscut de cât tunul „Bertha” și gazele asficsiante, să caute a înțelege mai bine politica statului român și a se adapta ei.” Adecă: Contra slavismului sunt și „alte mijloace de apărare” afară de tun și gaz asfixiant. Care vor fi acele mijloace?, deoarece naivitatea că tunul și gazul pot fi înlocuite prin mijloace egal de eficace noi nu o avem. Fără, alta este chestia de-al cui ajutor or fi bine să se bucure tunul și gazul românesc. — Propunerea lui „Brassoi Lapok” este, în acest moment, absolut neoportună, fără șanse. Dar tocmai de-aceea pe lângă celelalte misterioase mijloace, noi cerem tun și gaz și refuzăm „pumnii” d-lui gen. Măndărescu, la care se va fi gândit, poate, naivul articolăș citat mai sus. D.

Patriarhul de Constantinopol își mută reședința în Rusia? „Neues Wiener Journal” dela 26 Iunie aduce curioasa știre că actualul patriarh de Constantinopol, Grigore al VII, s'ar afla în tratative cu Sovietele ca să-și mute reședința pe pământul Rusiei, la Moscova, Kiev sau Odesa. Explicația acestui important eveniment în istoria universală a bisericii s'ar afla exclusiv în împrejurările politice. Se cunoaște lupta dintre „biserica vie, biserica activă”, creiația bolșevismului, și biserica tradițională reprezentată în persoana arhiepiscopului Ticon.

Amintim aici studiile academicianului francez și doctrinar catolic Georges Goyau, apărute în Revue des deux Mondes, în care se trata din punct de vedere istoric și juridic, situația arhiepiscopului în noul stat rusesc.

Cu sfârșitul țarismului s'a înălțurat și puterea țarului în biserică, iar dreptul lui de a reprezenta această instituție a trecut asupra noului patriarh, Ticon, fost episcop în America și un om de o vastă cultură lumească. Biserica anglicană îl apreciază, îl prețuește și a încercat sub bolșevici să țină strânse raporturi cu el.

Patriarhul ortodox, reluând patriarhatul rus dinaintea de Petru cel Mare, nu a înțeles o clipă să îngăduie ereziiile ivite sub bolșevici și chiar întreprinse de ei. De-aici, și din

multe alte motive, conflictul dintre patriarh și guvern. Dar cum anularea lui, pe o cale oarecare, a apărut grea chiar guvernului dela Moscova, crede, după cum afirmă jurnalul vienez, că ea s'ar putea face prin aducerea în țară a patriarhului Grigore.

Se știe că în urma reformelor constituționale din Turcia multe drepturi ale patriarhatului ortodox au fost restrânse; de-aceea ar fi dispus Grigore să primească invitația bolșevicilor.

Totuși patriarhatul poate trezi guvernului comunist amintirea unui trecut de politică ocultă, și să se ferească de a aduce pe pământul Rusiei patriarhatul de Constantinopol.

Oricum s'ar rezolva soarta patriarhatului ortodox, o concluzie ni se impune nouă, Românilor, cu biserică dominantă în stat: anume întărirea bisericii naționale, apărarea independenței ei, și ferirea de orice influență streină, fie dela apus, fie dela răsărit sau sud.

Căsătorii. Afلام cu plăcere căsătoria d-lui Benoist Julez din misiunea universitară franceză în România, profesor la Deva, cu D-șoara Elisa Poenaru-Bordea din București.

„Transilvania despre revista noastră. Organul „Asociațiunii”, Transilvaniei scrie despre Societatea de mâine:

„O revistă ca aceasta ne lipsea de mult. Subtitlul spune: „Rev. săptămânală pentru probleme sociale și economice.” Cine vrea să adâncească problemele sociale, cine dorește ca să se răspândească o dreaptă judecată asupra unor cardinale întrebări cari frământă societatea de astăzi și cari așteaptă să fie rezolvate în societatea de mâine, acela va trebui să consulte această revistă, condusă de oameni cu reputație stabilită (V. Goldiș, D. Gusti, Mih. Popovici, Gh. Bogdan-Duică, I. Lușpaș, Onisifor Ghițu, V. C. Osavadă, Radu Dragnea, I. Clopoșel). S. d. m. a dat chiar și în cei 7 numeri apăruiți până acum un prețios material, adeverind că poate fi tratată o temă la noi și în mod academic, chiar și pentru publicul de intelectuali de prin orașele noastre — fără de nota veninoasă, fără de polemica, de cele mai multe ori,

sterilă. Mai amintim aici că d-nii Sextil Pușcariu și Axente Banciu au rubrici permanente, privitoare la ortografie și limbă, și că d-l Bogdan-Duică redactează rubrica „Discuții literare”. Dorim viață prosperă noului confrate și cetitori cât mai mulți!”

Un filosof japonez despre lupta din India. Presa germană dă o deosebită atenție broșurii despre lupta pentru libertate în India, pe care a tipărit-o de curând în Germania și sub îndemnul german, un filosof japonez Kanokogi, reprezentantul Japoniei la sărbătorirea lui Kant.

Autorul afirmă că noul spirit indian a fost în mare măsură influențat de războiul ruso-japonez. De-atunci tinerimea indiană a început să creeze un nou patriotism, care-și dă roadele în lupta lui Gandhi.

După ce face o critică severă Angliei, foarte bine apreciată de presa germană, japonezul scrie:

„Națiunea indică trece acum prin purgatoriul revoluționării sufletului și aceasta se efectuează sub conducerea celui mai puternic, mai adânc și clar spirit, al lui Gandhi, care singur și puternic, stă tare și în fața lui după două mii de ani de pasivitate. India de azi vrea să se scutire de toate prejudecățile, slăbiciunile, îngustările, răutățile și de toate micimile sufletesti. Națiunea indică astăzi nu mai este ruptă în două, Hinduși și Mohamedani, ea se găsește sub disciplina lui Gandhi pe drumul unei lupte comune, unui front unic. Gandhi a devenit cel mai consecvent, mai departe mergător și cel mai independent revoluționar, el care nu mai vrea cooperarea cu poporul englez. O puternică transformare. Care este „trădătorul” în acest caz? Gandhi sau imperiul britanic? Fără îndoială că înșelătoarea Anglie. Gandhi caută a organiza din nou Societatea umană, popoare și națiuni. O nouă formație socială, o nouă cultură răsare, nu ca o goală utopie, ci ca o realitate, străbătută de iubirea și suferința unei într'adevăr divine personalități.”

SOCIETATEA ANONIMA RUDOLF MOSSE

de Editură, Librărie și publicitate

BUCUREȘTI: ( ) **Centrala pentru Transilvania:**
Bulevardul Academiei No. 4 ( ) **CLUJ, Str. Regina Maria 37**
Telefon: No. 64-41 ( ) **Telefon: No. 4-13**

AGENȚIE DE PUBLICITATE

Primește orice anunțuri sau publicațiuni pentru toate ziarele din țară și străinătate. Reprezentanțe proprii în toate orașele mari din Europa și America. Primește

AFIȘE ȘI PLACARDE

pentru București și orașele principale din țară

RECLAMA LUMINOASĂ

pentru București și Cluj. Reclame în Teatre și Cinematografe. Concesiunea programelor. Proiecte de reclame artistice.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA

ANUARUL ROMÂNIEI

Lucrarea cea mai vastă, mai complectă, mai serioasă din acest gen. Va cuprinde toate adresele exacte, riguros controlate ale firmelor comerciale, ale întreprinderilor industriale, financiare, proprietarilor, agricoli, apoi profesiuni libere, avocați, medici, ingineri arhitecți, etc. din toate orașele și comunele României-Mari. Va apare la începutul anului 1925. Se primesc de pe acum anunțuri, lămuriri, rectificări de adrese. Reprezentanța tuturor Anuarelor din lume. Se dă tot felul de informațiuni la:

Centrala pentru Transilvania: Cluj, Str. Regina Maria 37.

SOCIETATEA ANONIMA RUDOLF MOSSE

de Editură, Librărie și publicitate

BUCUREȘTI: ( ) **Centrala pentru Transilvania:**
Bulevardul Academiei No. 4 ( ) **CLUJ, Str. Regina Maria 37**
Telefon: No. 64-41 ( ) **Telefon: No. 4-13**

AGENȚIE DE PUBLICITATE

Primește orice anunțuri sau publicațiuni pentru toate ziarele din țară și străinătate. Reprezentante proprii în toate orașele mari din Europa și America. Primește

AFIȘE ȘI PLACARDE

pentru București și orașele principale din țară

RECLAMA LUMINOASĂ

pentru București și Cluj. Reclame în Teatre și Cinematografe. Concesiunea programelor. Proiecte de reclame artistice.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIA

ANUARUL ROMÂNIEI

Lucrarea cea mai vastă, mai completă, mai serioasă din acest gen. Va cuprinde toate adresele exacte, riguros controlate ale firmelor comerciale, ale întreprinderilor industriale, financiare, proprietarilor, agricoli, apoi profesioni libere, avocați, medici, ingineri arhitecți, etc. din toate orașele și comunele României-Mari. Va apare la începutul anului 1925. Se primesc de pe acum anunțuri, lămuriri, rectificări de adrese. Reprezentanta tuturor Anuarelor din lume. Se dă tot felul de informațiuni la:

Centrala pentru Transilvania: Cluj, Str. Regina Maria 37.

CURELE

DE TRANSMISIUNI

Curele speciale pentru cusut *Manchette și Compresoare*
la fabrica de piele Frații

RENNER

& Comp, Soc. Anon., Cluj

Adresa telegrafică „DERMATA“

MALADIILE: GUTĂ, REUMATISM, SCIATICĂ, IMFLAMAȚII CRONICE,
BOLI DE FEMEI, ANEMIE, SCLEROZĂ, NEVRITE, BOLI NERVOASE,
SCROFULOZĂ, RACHITISM, SURMESAJ, NEURASTENIE, ȘI ALTE
BOLI SE VINDECĂ LA SPLENDIDA STAȚIUNE BALNEO-CLIMETERICĂ

PREȚURI
MODERATE

Băile termale SOVATA

LOCUINȚE
IGIENICE

SITUATE LA POALELE MUNȚILOR HARGHITELI, CU AER OZONOT, ÎM-
BĂLSĂMAT DE BOGATE VEGETAȚIUNI CE CRESC PRIN ÎMPREJURIMI.
LACUL TERMAL „URSU“ ESTE UNA DIN MINUNILE ARDEALULUI.
CĂI FERATE PRIN BLAJ, CUCERDEA ȘI TÂRGU-MUREȘ

FABRICA DE
CELULOZĂ
BRAȘOVEANĂ
SOCIETATE ANONIMĂ

ZĂRNEȘTI

BEREA **URSUS** DESCHISĂ

DE LA FABRICA **CZELL** DIN CLUJ

este beutura predilectă
a publicului.